

קונטרס

בדברי אדה"ז והראשונים ז"ל דבעינן ששים רבוא עוברים ברה"ר בכל יום

הגה"ח הרב יחיאל מנחם מענדל קלמנסון שליט"א
ראש הישיבה
מחבר ספר 'אפיקי מים' ו'מי טל'

- סימן א: בדברי אדה"ז, דרה"ר הוא כששים רבוא עוברין בו כל יום.
- סימן ב: עוד בדברי אדה"ז והראשונים ז"ל דרה"ר הוא כששים רבוא בוקעין בו כל יום.
- סימן ג: בדחיית ראיות הדברי שלום.
- סימן ד: כשיטת רש"י ז"ל דהששים רבוא צ"ל עוברים בהרחובות וכו'.
- סימן ה: עוד בדחיית ראיות הדברי השלום.
- סימן ו: המשך סימן הקודם.
- סימן ז: בדברי הדברי שלום שלא שייך במציאות שיעברו ששים רבוא בכל יום.
- סימן ח: בגדר הרשות הרבים שהי' בדגלי מדבר.
- סימן ט: גדר רשות הרבים בדרך העגלות.
- סימן י: המשך סימן הקודם.
- סימן יא: בדברי ר"ת ז"ל שתחת העגלות לא היו ששים רבוא.
- סימן יב: בפלוגתת הראשונים ז"ל אם צריך ששים רבוא ברה"ר.
- סימן יג: בדברי אדה"ז שירא שמים יחמיר על עצמו כהשיטה שא"צ ששים רבוא.

פתח דבר

הנני נותן בזה לפני תלמידי ישיבתנו הקדושה מה שנתחדש לי בלמדי הסוגיא בשבת [המסכתא שלומדים השנה בישיבתנו הקדושה] דף ו' ע"ב בענין פלוגתת הראשונים ז"ל אם צריכים ששים רבוא לעשות רשות הרבים.

והנני להעיר פה ב' הערות: הא' דכל מה שכתבנו הוא רק לפלפולא להגדיל תורה ולהאדירה וקוב"ה חדי בפלפולא דאורייתא ואין הכוונה לסמוך ע"ז הלכה למעשה כי זה ניתן לחכמי ההוראה הפוסקים והרבנים ומו"צ שליט"א ולהם ניתן הכח להכריע ולפסוק הלכה למעשה כפי כללי ההוראה, וניתן להם מהקב"ה כח ועוז מיוחד לכוון לאמיתה של תורה ושלא ליכשל בדבר הלכה למעשה [וכידוע מדברי הרבי בכמה מקומות], ואני לא באתי אלא ללמד בני יהודה קשת ומלחמה מלחמתה של תורה [לצעירי הצאן תלמידי ישיבתנו הקדושה ולאנשים כערכי] כפי הדרך שהתוו לנו רבותינו הקדושים נ"ע ללכת בדרך הישרה להבין ולהתעמק בדבריהם הקדושים ולדעת ולהראות איך שכל דבריהם כגחלי אש ונשנו ונאמרו ברוה"ק כידוע [וזה נכלל במ"ע דאורייתא של "ללמד" כידוע].

והב', הנה ידוע שהגאון החסיד וכו' וכו' מוהר"ר שלום דובער לוין שליט"א הוא ידיד נפשי מאז ומקדם ובימי חרפי כשלמדתי בתו"ת בבית חיינו 770, הנה גם הוא למד אז והי' מן העידית שבעידית. ולכן אל יחדוני שומע כאילו יש לי איזה טינא ח"ו על המחבר דברי שלום הס מלהזכיר לא מיני' ולא מקצתה אלא כך היא דרכה של תורה זה בונה וזה סותר ומזה מגיעים אל האמת.

והנני להעתיק כאן דברים מבהילים מש"כ הש"ך בהקדמה לספרו נקודות הכסף וז"ל אמר המחבר אל יעלה על לב הקורא בספרי זה שמפני שהי' לי ח"ו איזה מחלוקת עם הבעל טורי זהב או יש לי בליבי איזו טינא עליו חברתי השגות על ספרו כי הלא נודע לכל כי נתקיים בנו את והב בסופה והתורה מחזרת אחר אכסניא שלה שנעשיתי אכסניא לבעל טורי זהב והי' אצלי שלשה ימים וכבדתי כבוד גדול אשר לא יאומן כי יסופר וגם הוא נתכבד בי הרבה עד שנשקני על ראשי ושמוח בי ממש כשמחת בית השואבה וקל אלוקים הוא יודע ועד שלא חיברתי ספר נקודות הכסף הלז רק לשם שמים לברר וללבן האמת יעו"ש.

והנה יתכן [אולי] שהשתמשתי [לפעמים] בלשון חריף וכו' הנה להוי ידוע שאי"ז בכוונה ח"ו אלא השתמשתי בלשונות ומליצות השגורים בדברי המפרשים ז"ל ומחמת הרגילות כתבתי עד"ז ואם המצא תמצא כזאת הנה חכם עוקר את הנדר מעיקרו והי' כלא הי' ואתו הסליחה והדן אותי לכף זכות ידין אותו הקב"ה לכף זכות ויה"ר אשר נגיע לימים אשר לא ילמדו עוד איש רעהו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי וגו' בביאת משיח צדקינו יבוא ויגאלנו בגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש אכ"ר.

סימן א

בדברי אדה"ז דרה"ר הוא בששים רבוא עוברין בו בכל יום

מביא דברי אדה"ז בסימן שמה סי"א השיטה דרשות הרבים הוא כשיש ששים רבוא שעוברים בו בכלי יום / מביא דברי הדברי שלום דמפרש דסגי בששים רבוא שנמצאים בהעיר / מביא דברי אדה"ז בסימן שסג סמ"ב / מוכיח דשיטת אדה"ז דצריך ששים רבוא עוברים בהרשות הרבים / מביא דברי הצ"צ בחידושים על הש"ס / מוכיח דשיטת הצ"צ שצריך ששים רבוא עוברים בהרה"ר / מביא דברי הרבי ברשימה כט / מוכיח דשיטת הרבי שצריך ששים רבוא בהרה"ר

א.

א. בשו"ע אדה"ז בסימן שמה סי"א: "איזו היא רשות הרבים רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה על ט"ז אמה וכו' וכן דרכים שעוברים בהם מעיר לעיר ורחבים ט"ז אמה וכן מבואות רחבים ט"ז אמה המפולשים וכו' הן רשות הרבים גמורה ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו רשות הרבים אלא כרמלית", עכ"ל.

ב. והנה ראיתי בקונטרס העירוב בעיירות הגדולות לפי שיטת רבינו הזקן בשו"ע שלו ורבותינו נשיאנו אדמור"י חב"ד הכולל סימן שמה משו"ע אדה"ז, עם ביאור דברי שלום ליד"נ הגה"ח ר' שלום דובער לויין שליט"א [תשע"ט ברוקלין נ"י] ושם בסימן שמה בהערה מח הביא דברי הגאונים והראשונים ז"ל בענין ששים רבוא בוקעין בו ויעו"ש שכתב וז"ל: "והנה כמעט בכל מקומות הנ"ל נתבאר הפירוש בזה [שאין צריך שיעברו ס' רבוא בכל יום ברשות הרבים זו 'עצמה' כי אם] שיהיו בתוך העיר ס' רבוא וכו'.

אלא שמלשון האמור כאן "שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו רשות הרבים" נראה לכאן הפירוש שצריך שיעברו ס' רבוא בכל יום "ברחוב הזה עצמו" וכן נראה לכאן לקמן סימן שסג סעיף מב [להאומרים שאין בקיעת הרבים חשובה לעשות רשות הרבים . . אלא אם כן בוקעים בו ששים רבוא בכל יום] ומקורו בשו"ע כאן סעיף ז [ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים].

ג. ודברים אלו אי אפשר להולמם שהרי אין הדבר במציאות כלל שיעברו ששים רבוא ביום אחד ברשות הרבים שרחבו ט"ז אמה וכו' וכן האריך להוכיח באגרות משה ח"א סימן קל"ט ומסיק "שהששים רבוא קאי על העיר" וכו' אלא ע"כ צריכים אנו לפרש שגם האמור כאן "ששים רבוא עוברים בו בכל יום" הכוונה היא שיש ששים רבוא בעיר הזאת ואנשי העיר הזאת שהם ששים רבוא "שולטים" "ובוקעים" "ועוברים" ברחוב זה ויש להם דריסה ברחובות אלו בכל יום וכו', יעו"ש.

ד. והנה שיטת בעל הדברי שלום בפירוש דברי אדה"ז והשו"ע [ועד"ז כל הראשונים ז"ל שנקטו כלשון הזה והם מקור דברי השו"ע ואדה"ז] הוא דאין צריך שהששים רבוא יעברו בתוך

הרשות הרבים עצמה "בהרחוב" ביום אחד אלא העיקר שבכל העיר ישנם ששים רבוא ואז הנה "כל" הרחובות שבעיר זו שאנשים "רבים" [פחות מששים רבוא] עוברים בהם "בכל יום" הם רשות הרבים.

ה. [והיינו שאין צריך שיעברו "בפועל ממש" ששים רבוא בהרחוב אלא סגי בהא שיש רשות ויכולת לששים רבוא לעבור בהרחוב ואע"פ שאי אפשר לעבור בפועל ממש הששים רבוא בהרחוב בכל יום אלא רק מקצת אנשים עוברים בפועל בכל יום מ"מ חל על כל רחוב ורחוב מהעיר דין רשות הרבים].

ו. והנה תמיהני טובא על הדברי שלום שהלך בדרך זו ומתחילה נוכיח מדברי אדה"ז ודברי הצ"צ ודברי הרבי שהגדר ששים רבוא עוברים בו הוא כפשוטו דששים רבוא עוברים בהרחוב עצמו שנעשה רשות רשות הרבים ולא סגי בהא שיש ששים רבוא בהעיר וכמו שמורה פשוטות הלשון ששים רבוא עוברים בו בכל יום דקאי על המקום שנעשה רשות ולא שבהעיר ישנם ששים רבוא ובהרחוב עוברים רק חלק קטן מהם וכמו שעלה בדעת הדברי שלום.

ז. [ובסימן זה נוכיח שכן שיטת אדה"ז והצ"צ והרבי ובסימנים הבאים יתבאר איך שכל ההוכחות שהביא הדברי שלום להכריח כדבריו אינם הוכחות וכמו שיתבאר לפנינו בס"ד].

ב.

ח. ונתחיל בדברי אדה"ז והוא בסימן שסג סעיף מב שכתב שם וז"ל: "מכוי ששוה מתוכו ונעשה מדרון בפתיחתו לרשות הרבים וכו' הרי מכוי זה אין צריך שום תיקון בפתחו לפי שתל זה שבפתחו נחשב לו למחיצה והוא שיהיה בשפועו גבוה י' טפחים מתלקט מתוך ד' אמות וכו'".

ט. ומכל מקום אם רבים בוקעים עליו אסור וכו' ומכל מקום לא אסרו חכמים אלא בבקיעת "רבים" כעין רשות הרבים אבל כשאין רבים בוקעים כל כך בתל זה מותר וכו' ולהאומרים שאין בקיעת הרבים חשובה לעשות רשות הרבים אלא אם כן הם ששים רבוא כמו שנתבאר בסימן שמה אף כאן אין בקיעת הרבים מבטל ממנו שם מחיצה [מדברי סופרים] אלא אם כן בוקעים בו ששים רבוא בכל יום, עכ"ל.

י. והמבואר בדברי אדה"ז שתל זה שנמצא בפתיחת המכוי להרשות הרבים נחשב כמחיצה להמכוי אכן כל זה כשאין רבים בוקעים בתל זה אבל אם רבים בוקעים עליו מתבטל ממנו שם מחיצה להמכוי [מדברי סופרים].

יא. והטעם על זה דכשם שבקיעת רבים מחדש שם רשות הרבים הנה כמו כן בקיעת רבים מבטל שם מחיצה ולכן הרי זה תלוי בהב' שיטות לגבי בקיעת הרבים שעושה הרשות הרבים דלפי השיטה דצריך ששים רבוא לעשות רשות הרבים הנה כמו כן לבטל שם מחיצה צריך שיהיו ששים רבוא בוקעים על התל משא"כ להשיטה שאין צריך ששים רבוא אלא סגי בבקיעת רבים ["סתמא"] הנה לפ"ז סגי בבקיעת רבים ["סתמא"] לבטל שם מחיצה.

יב. ומעתה אם נאמר כהדברי שלום דגם להשיטה שצריך ששים רבוא אין צריך שהששים רבוא יעברו ויבקעו בהרחוב "עצמו" אלא סגי "שבהעיר" יש ששים רבוא אע"פ שבהרחוב עצמו אין הששים רבוא בוקעים [בכל יום] אלא רבים "סתמא" ונמצא לפ"ז שלגבי הבקיעה בהרחוב "עצמו" אין חילוק בין ב' השיטות ולכולי עלמא סגי ברבים "סתמא" [וכל הפלוגתא היא אם צריך שיהיו ששים רבוא "בהעיר"]].

יג. וא"כ תמה על עצמך מ"ט אומר אדה"ז שלהשיטה שצריך ששים רבוא צריך שיהיו ששים רבוא בוקעים "בתל זה" [ודלא כהשיטה שסגי ברבים "סתמא"] והרי כאן מיירי שיש ששים רבוא עכ"פ "בהעיר" שלכן חל שם רשות הרבים מחוץ להמבוי וכמש"כ אדה"ז שהמבוי פתוח "לרשות הרבים".

יד. וא"כ אין צריך ששים רבוא בוקעים "בהתל עצמו" ומ"ט אומר אדה"ז שלהשיטה שצריך ששים רבוא צריך שיהיו ששים רבוא בוקעים על "התל עצמו" ופחות מזה אין כאן בקיעת רבים לבטל המחיצה כיון שלעשות הרשות הרבים צריך בקיעת ששים רבוא והרי אין הדבר כן שכדי לעשות "רשות הרבים" אין צריך בקיעת ששים על המקום הזה אלא סגי בזה שבהעיר יש ששים רבוא לפי הדברי שלום.

טו. אלא הדבר ברור דשיטת אדה"ז היא שכדי לעשות רשות הרבים צריך בקיעת ששים רבוא על המקום עצמו שחל עליו שם רשות הרבים ודלא כדברי הדברי שלום וכמו שנתבאר.

ג.

טז. ועכשיו נבוא להוכיח מדברי הצ"צ דמתבאר ג"כ ש"ל בפטות דלהשיטה שצריך ששים רבוא הרי זה דין בהמקום שנעשה רשות הרבים שצריך בקיעת ששים רבוא ולא סגי בבקיעת רבים אע"פ "שבהעיר" יש ששים רבוא.

יז. והוא דיעויין בדברי הצ"צ בחידושים על הש"ס בדף ר"ד ע"א בד"ה ומבואות המפולשין שכתב וז"ל: "ומבואות המפולשין משני צדדיהן לרשות הרבים וכו' והמבואות עצמן אינן רשות הרבים וכו' ופי' וענין שהמבואות עצמן אינן רשות הרבים כתב בחידושי הריטב"א דף כב שאין בקיעתם תדירה וסלולה להדיא ר"ל דלא בקעי בה "רבים" כל כך ורש"י ס"ל דכל דלא בקעי "שם" ס' רבוא אינו רשות הרבים וכו'", יעו"ש.

יח. ביאור הדברים דהצ"צ בא לבאר מ"ט המבוי עצמו אינו רשות הרבים וע"ז מביא ב' שיטות האחת דברי הריטב"א ז"ל דס"ל דלעשות רשות הרבים סגי בבקיעת רבים [ולא בעי ששים רבוא] ולפ"ז הנה החילוק בין רשות הרבים למבוי הוא דברשות הרבים בקעי "רבים" ובהמבוי לא בקעי "רבים" [שאינן בקיעתו תדירה וסלולה].

יט. משא"כ לשיטת רש"י ז"ל אין צריך להגיע לזה אלא החילוק פשוט דברשות הרבים בקעי ששים רבוא משא"כ בהמבוי גם אם בקעי רבים אבל אין כאן בקיעת ששים רבוא.

כ. ומעתה לשיטת הדברי שלום דגם להשיטה שצריך ששים רבוא אין צריך בקיעת ששים רבוא ממש בהרשות הרבים אלא סגי בבקיעת רבים [וכמו שהוא להשיטה השני'] אלא שצריך שבהעיר יהיו ששים רבוא א"כ גם לשיטת רש"י ז"ל הוי המבוי רשות הרבים אם בוקעים בו "רבים" אע"פ שאינם ששים רבוא וא"כ מה זה שאומר הצ"צ דהמבוי אינו רשות הרבים לשיטת רש"י ז"ל כיון שחסר בהמספר דששים רבוא.

כא. והרי מבוי זה מפולש לרשות הרבים משני צדיו ובע"כ דבהעיר יש ששים רבוא [שלכן משני צדיו הוי רשות הרבים] וא"כ גם המבוי צריך להיות רשות הרבים אם רבים בוקעים בו' ובע"כ דמוכח מזה להדיא דשיטת הצ"צ דהששים רבוא צ"ל בוקעים בהמבוי וברחוב עצמו שנעשה רה"ר וכמו שנתבאר.

ד.

כב. ועכשיו נבוא להוכיח מדברי הרבי דס"ל ג"כ להדיא דלשיטת רש"י ז"ל דצריך ששים רבוא הכוונה שבמקום זה "עצמו" צריך להיות בקיעת ששים רבוא ולא סגי בהא "שבעיר" יש ששים רבוא וכמש"כ הדברי שלום.

כג. והוא דברי הרבי ברשימות בחוברת כט יעו"ש שכתב וז"ל: "ובפרט לדעת הרמב"ם שלא הזכיר בחבורו שרשות הרבים צריך שיהיו ששים רבוא בוקעים בו ומפירושו המשניות עירובין [נ"ט ע"א] משמע דלא ס"ל הכי א"כ מהו השיעור כמה אנשים צריכים לבקוע שיחשב אז לרה"ר ובשלמא לרש"י ותוס' הרי ס"ל דצ"ל ס' רבוא בוקעים [רש"י עירובין נ"ט ע"א ותוס' שבת ו' ע"ב] ומפני זה דייק רש"י בשבת [צ"ו ע"ב] שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו, עכ"ל.

כד. ביאור הדברים דבשבת דף צו, ב. אמרין דמחנה לוי' הי' רה"ר ופירש"י ז"ל שם הטעם ע"ז משום שהיו "הכל" מצויין אצל משה רבינו ומפרש הרבי דדיוק לשון רש"י ז"ל שהיו "הכל" וכו' הוא משום שרש"י ז"ל אזיל לשיטתו דלהיות רה"ר צריך להיות ששים רבוא בוקעין שם והוקשה לרש"י ז"ל מ"ט הי' המחנה לוי' רשות הרבים וכי היו שם ששים רבוא אנשים ולזה כתב רש"י ז"ל "שהכל" מצויין אצל משה רבינו והיינו שכל הששים רבוא ישראל היו באין ומצויין אצל משה רבינו ולכן חל על מקום זה שם רה"ר.

1) ואין לומר דהא דסגי בהששים רבוא שבעיר הוא רק לגבי הרחובות שבעיר ששייכים לכל בני העיר משא"כ בהמבוי החסרון שהמבוי שייך לבני המבוי ולא לכל בני העיר אבל אם כוונת הצ"צ כן, א"כ הו"ל לומר יסוד זה ומדלא הזכיר כלל יסוד זה מוכח דכוונתו בפשיטות דהחסרון בהמבוי הוא שאין ששים רבוא בוקעים בו וברה"ר צריך שיהיו ששים רבוא בוקעים בו וכמש"כ בפנים.

זאת ועוד יעויין באגרות משה באו"ח בסימן קלט [שהובא בדברי שלום והביא ממנו יסוד לדברין] ושם בענף ה כתב וז"ל: "וא"כ הוא כמוכרח שהס' רבוא קאי על "העיר" דאם הי' בעיר ס' רבוא בוקעין אף שלא בכל "מבוי ומבוי" הו"ל כל "המבואות" הרחבות ט"ז אמה רשות הרבים", עכ"ל הרי להדיא שהס' רבוא שבעיר מהני לכל "מבוי ומבוי" ודו"ק.

כה. והנה להדברי שלום והאגרות משה הרי אין צריך ששים רבוא בוקעים במקום אחד אלא סגי בהא שיש ששים רבוא בהעיר, ולפ"ז הי' להמחנה לוי' דין רה"ר גם בלי שיהיו שם ששים רבוא וסגי בהא שבהמחנה ישראל היו ששים רבוא ורבים מהם בוקעים במחנה לוי'.

כו. וכמש"כ באגרות משה בסימן קל"ט דלאו דוקא שהיו הששים רבוא אצל משה רבינו בכל יום אלא דסגי בהא שהיו ששים רבוא בכל המחנה ולכן גם מחנה ישראל הי' לו דין רה"ר כמבואר בדבריו ז"ל שם יעו"ש.

כז. אכן מדברי הרבי מפורש דלא ס"ל כלל כשיטה זו אלא ס"ל דצריך שיהיו כל הששים רבוא במקום אחד ואז חל על המקום שם רה"ר ונימוקו עמו שכן משמע להדיא מלשון רש"י ז"ל שכתב שהיו "הכל" מצויין אצל משה רבינו והיינו כל הששים רבוא ישראל שהיו במדבר וכמו שנתבאר.

כח. ונמצינו למדים מהמבואר דשיטת אדה"ז ושיטת הצ"צ ושיטת הרבי הנה שלשה נביאים מתנבאים בסגנון אחד ושיטה אחת והוא דלשיטת רש"י ז"ל שצריך ששים רבוא לעשות רה"ר הגדר בזה שצריך שיהיו ששים רבוא עוברים ובוקעים במקום הזה כדי שיחול עליו שם רה"ר ולא סגי אם רק "רבים" בוקעים במקום הזה אע"פ שיש בהעיר ששים רבוא וכמו שנתבאר בדברינו היסוד לכל זה.

כט. [ומה שהרבה להוכיח בדברי שלום נגד שיטה זו הנה בדברינו בסימנים הבאים יתבאר איך שאין מכל זה שום הוכחה נגד שיטה זו ודברי רבותינו אדה"ז והצ"צ והרבי וכל הראשונים ז"ל העומדים בשיטה זו הם דברי אלוקים חיים וככל דברי הראשונים ז"ל ורבינו הקדושים].

סימן ב

עוד בדברי אדה"ז והראשונים ז"ל דרה"ר הוא כשששים רבוא בוקעים בו בכל יום

מביא דברי הדברי שלום דסגי בששים רבוא שנמצאים בהעיר / מבאר דהפשט בדברי אדה"ז הוא דצריך שהששים רבוא יעברו על הרה"ר / מביא דברי אדה"ז ביסוד השיטה דצריך ששים רבוא בוקעים בו / מוכיח מזה דצריך שהששים רבוא יעברו על הרה"ר בכל יום

א.

א. בשו"ע אדה"ז בסימן שמה סי"א ז"ל "ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו רה"ר אלא כרמלית", עכ"ל [וכ"ה בשו"ע המחבר ובדברי הראשונים ז"ל שהם מקור דברי השו"ע שכתבו כן].

ב. והנה בדברינו בסימן הקודם הבאנו מה שכתב הדברי שלום לפרש בדבר אדה"ז דאין כוונתו דצריך שששים רבוא יעברו בכל יום בהרחוב עצמו כדי שיחול על הרחוב שם רה"ר אלא סגי בזה שבהעיר ישנם ששים רבוא אנשים ואז הוי כל רחוב ורחוב רשות הרבים אע"פ שבפועל ממש אין עוברין בהרחוב ששים רבוא וסגי בהא "דרבים" עוברים "בהרחוב" [כיון שבהעיר יש ששים רבוא].

ג. האומנם דהדברים תמוהים מ"קרא" ומ"סברא" מקרא דהיאך אפשר לפרש כן בדברי אדה"ז [והמחבר והראשונים ז"ל] הרי דברי אדה"ז ברור מלולו שצריך שיהא "ששים רבוא" "עוברים" "בו" "בכל יום" והרי הפירוש של "ששים רבוא" הוא "ששים" "רבוא" [ולא רבים "פחות" מששים רבוא] וכמ"כ הפירוש של "עוברים" הוא כפשוטו שעוברים ברגליהם [ולא שאם "ירצו" הרי זה "בכחם" לעבור].

ד. וכמו כן הפירוש של עוברים "בו" דקאי על "הרה"ר" שעוברים "בו" והיינו במקומות שכתב אדה"ז לפני זה בתחילת הסעיף שמקומות אלו הם "רשות הרבים" והם "דרך" שעוברים מעיר לעיר או "רחובות" "ושוקים" או "מבואות" המפולשין וכו' ואי אפשר בשום אופן לפרש דהאי "בו" שכתב אדה"ז היינו העיר כולה ראשית כל שהרי לפני זה לא דיבר אדה"ז כלל "מהעיר" ואם הכוונה על העיר לא הול"ל "עוברים" "בו" אלא שנמצאין "בהעיר".

ה. זאת ועוד והוא העיקר שאם קאי על העיר הי' צריך לומר עוברים "בה" ולא עוברים "בו" וכמו כן הנה פירוש המלות של בכל "יום" הוא "בכל" יום ממש [ולא שעוברים שם במשך שנה או שמיטה או יובל].

ב.

ו. ומעתה תמה על עצמך הרי כדי לפרש בדברי אדה"ז שאין צריך שהששים רבוא יעברו ברחוב וכו' עצמו שנעשה הרשות הרבים צריך למחוק את המילים "ששים רבוא" או למחוק המילה "עוברים" או למחוק המילה "בו" או למחוק עכ"פ המילים "בכל יום" אבל בלא זה אי אפשר "בשום אופן" להכניס כוונה אחרת בדברי אדה"ז אלו כמו שמוכן כ"ז בפשיטות וזה ברור.

ז. ובא וראה דבמשנה ברורה בסימן שמה בסקכ"ד הביא דברי השו"ע שכתב ששים רבוא עוברים בו בכל יום וכתב ע"ז וז"ל חפשתי בכל הראשונים העומדים בשיטה זו ולא נזכר בדבריהם תנאי זה רק שיהיו מצויין שם ששים רבוא וכו', יעו"ש [ובמה שכתב שם בכיארור הלכה בד"ה שאין ששים רבוא וכו' יעו"ש].

ח. הרי שהמשנה ברורה תמה על לשון השו"ע שכתב ששים רבוא עוברים בו בכל יום דלכאורה מנין המקור לזה כיון שלא מצא בדברי הראשונים ז"ל לשון זה אלא דסגי בה שמצויין שם ששים רבוא וכו' ולא עלה על דעתו שגם לשון השו"ע מתפרש עד"ז דסגי בששים רבוא מצויין "בהעיר" והיינו משום דלשון השו"ע אינו סובל כלל "פירוש כזה" ולא יעלה על הדעת כלל שיש לפרש כן דברי השו"ע.

ט. והנה גם האגרות משה בסימן קלט שכתב לחדש דבר זה שאין צריך ששים רבוא בהרחוב עצמו אלא סגי "בהעיר" שיש בה ששים [ועליו הסתמך בדברי שלום שם] הנה יעו"ש בד"ה ולכן אני אומר וכו' שהוקשה לו מלשון השו"ע שכתב ששים רבוא עוברים בו בכל יום.

י. וכתב לתרץ בזה דרק לגבי רה"ר שבעיר אין צריך ששים רבוא בכל רחוב וסגי בזה שיש בהעיר ששים רבוא משא"כ דין רה"ר שחל על הדרך ההולכת מעיר לעיר בזה צריך שיהא ששים רבוא ממש עוברים כל הדרך ואשר לכן סתם המחבר הלשון ששים רבוא עוברים בו וקאי על "הדרך" מעיר לעיר או על "העיר" לגבי רה"ר שבתוך העיר יעו"ש² הרי שגם האגרות משה לא עלה על דעתו לפרש דברי השו"ע כפירוש הדברי שלום.

יא. [והא דהדברי שלום לא כתב לפרש דברי אדה"ז והשו"ע כמו שפירש האגרות משה דהך "בו" קאי על הדרך שבין עיר לעיר וכו' כנ"ל הוא משום דהדברי שלום כתב בדבריו דגם בדרך ההולכת מעיר לעיר אין צריך שיהיו ששים רבוא עוברים בפועל ממש על הדרך בכל יום יעו"ש ולכן לשיטתו לא הי' יכול לפרש כדברי האגרות משה ודו"ק].

(2) ומה שכתב האגרות משה שם דהך עוברים בו מתפרש "גם" על העיר [לגבי רה"ר שבעיר] אלא שיותר משמע דקאי על המקום עצמו שנעשה רה"ר יעו"ש תמוה טובא דהלשון "בו" אינו מתפרש כלל על העיר דלפי דקדוק הלשון אם זה קאי על העיר הי' צ"ל "בה" ולא "בו".

ג.

יב. ועכשיו נבאר איך דמסברא לא שייך לפרש דהך דששים רבוא עוברים בו דסגי בהא שבהעיר מצויין ששים רבוא והוא דיש לעיין מהו יסוד הב' שיטות אם לעשות רה"ר סגי ברבים או צריך ששים רבוא דוקא ובמה פליגי וצ"ע.

יג. והביאור בזה ודבר זה מתורת רבינו אדה"ז למדנו והוא בשו"ע אדה"ז סימן שצב ס"א יעו"ש שכתב וז"ל: "ולדברי האומרים שכל רה"ר שאין ס' רבוא בוקעין בה בכל יום אינה רה"ר גמורה שבפחות מס' רבוא אינה נקראת "בקיעת רבים" וכו'", יעו"ש ובסימן שסג סמ"ב ז"ל: "ולהאומרים שאין בקיעת הרבים חשובה לעשות רה"ר אלא אם כן הם ששים רבוא וכו'", יעו"ש.

יד. והמתבאר בדברי אדה"ז והוא דכדי לעשות רה"ר צריך היסוד דבקיעת רבים ובזה פליגי הני ב' שיטות דשיטה אחת ס"ל דגדר "רבים" דבקיעתם עושה חלות שם רה"ר הוא רבים "סתמא" ושיטה השני' ס"ל דגדר "רבים" לעשות ע"י בקיעתם שם רה"ר הוא ששים רבוא ובפחות מזה לא נקרא בקיעת "רבים" לענין חלות שם רה"ר והוי פחות מששים רבוא כמו "יחיד" לענין זה וכמו דבקיעת יחיד אין בכוחה לחדש חלות שם רה"ר ה"ה והוא הטעם בפחות מששים רבוא.

טו. והנה להשיטה דאין צריך בקיעת ששים רבוא אלא סגי בבקיעת רבים בלבד הרי ודאי שצריך שתהי' בקיעת "רבים" בפועל ממש בר"ה ולא סגי אם בהעיר יש "רבים" ובהרחוב הוי בקיעת "יחיד".

טז. ומיני' דה"ה והוא הטעם להשיטה דבקיעת רבים היא ששים רבוא ובפחות מזה לא נחשב "רבים" [והוי כמו "יחיד" כנ"ל] וממילא צריך שהששים רבוא יהיו בוקעים בפועל ממש בהרשות הרבים דאל"כ הרי זה נחשב לבקיעת "יחיד" דאין ע"ז חלות שם "רשות הרבים" אע"פ שבהעיר יש "רבים" וכמו שנתבאר.

יז. ונתבאר בדברינו דשיטת אדה"ז והמחבר והראשונים ז"ל העומדים בשיטה זו היא דכדי לעשות חלות שם רשות הרבים שצריך בקיעת רבים הנה בקיעת רבים בפחות מששים רבוא אינה נקראת בקיעת רבים ולא סגי בזה שיש ששים רבוא בהעיר אלא צריך בקיעת ששים רבוא בהרשות הרבים עצמו שיעברו שם ששים רבוא בכל יום וכמו שנתבאר בדברינו היסוד לכל זה.

סימן ג

בדחיית ראיות ה'דברי שלום'

מביא דברי הדברי שלום שהביא כמה ראיות דסגי בששים רבוא שנמצאים בהעיר / מביא הראי' מדברי הרבי בתורת מנחם / מבאר שאין משם שום ראי' / מביא הראי' מדברי התוס' ז"ל בעירוובין דף ו, א / מבאר שאין משם שום ראי' / מבאר דאדרבה משם ראי' להיפך / מביא הראי' מעירוובין דף כב / מביא דברי הישועות מלכו מה שדוחה ראי' זו

א.

א. בשו"ע אדה"ז בסימן שמה סי"א: "ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו רה"ר אלא כרמלית", עכ"ל והנה בדברינו בסימנים הקודמים נתבאר שכוונת אדה"ז והמחבר והראשונים ז"ל שכתבו כן הוא כפשוטו שצריך ששים רבוא יעברו בכל יום על המקום שנעשה רה"ר עי"ז.

ב. והבאנו דברי הדברי שלום [על שו"ע אדה"ז] שכתב בביאורו דלא צריך שיעברו ששים רבוא בפועל ממש על הרחוב שנעשית רה"ר אלא דסגי גם אם "רבים" בלבד עוברים בהרחוב ומ"מ נעשה רה"ר אם בהעיר מצויין ששים רבוא ונתבאר דלכאורה אין פירוש זה נכון אלא הפירוש הוא כמו שפירשנו וכמו שהארכנו בכל זה ביסוד הדברים.

ג. והנה בדברי שלום שם כתב להוכיח בכמה וכמה ראיות שאי אפשר בשום אופן לפרש שצריך ששים רבוא עוברים ממש בכל יום על המקום שנעשה רה"ר וכיון שנתבאר שהפירוש בדברי אדה"ז שכן צריך ששים רבוא יעברו בפועל ממש בכל יום על הרה"ר הנה לפ"ז חל עלינו חובה לתרץ כל הראיות שהביא בדברי שלום נגד זה וכמו שיתבאר לפנינו בס"ד.

ד. והנה ראשית כל נביא מה שכתב שם וז"ל: "וכן נתבאר בתורת מנחם תשמ"ה עמ' 2466 [לדעת הרבה גדולי הראשונים כל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר [מן התורה] וע"פ דבריהם כתבו הפוסקים [והובא בשו"ע אדה"ז] דקי"ל "שאיין לנו עכשיו רה"ר גמורה". יבוא מישהו בזמננו בעיר שבודאי יש בה "ששים רבוא עוברים בו כל יום" ויטעון מאחר שנפסקה בשו"ע "שאיין לנו עכשיו רה"ר גמורה" הרי זה סימן ששוב לא אפשרית מציאות של עיר שהיא רה"ר גמורה. . מובן מעצמו הגיחוך בטענה כזו. . יש עיירות שעוברים בהן ששים רבוא בכל יום יש להן דין רה"ר גמורה מן התורה בלי שום פקפוק בדבר", עכ"ל.

ה. ואני בער ולא אבין איזו מציאה מצא בדברי התורת מנחם שכתב "וכן" נתבאר וכו' הרי הרבי מביא להדיא הלשון ששים רבוא עוברים "בו" בכל יום ולשון זה אינו מתפרש על העיר דא"כ הי' צריך להיות "בה" אלא הכוונה על הרה"ר דהיינו הרחוב שחל עליו שם רה"ר.

ו. ומה שכתב יש עיירות שעוברים "בהן" ששים רבוא הכוונה כפשוטה שבעיירות עוברים "בהן" היינו "בהרחבות" שבהן וכמו שהבאנו בסימן ד' מדברי רש"י ז"ל בעירובין דף מז, א. שכתב בהדיא שברחובותיה עוברים ששים רבוא וכן הוא גם כוונת אדה"ז והרבי כשמדברים מהעיירות וכ"ז פשוט וברור.

ז. וביותר שהרי הבאנו בסימן א' דברי הרבי ברשימות דמפורש יוצא דמפרש לה שצריך שהששים רבוא יהיו על המקום דהוי רה"ר ולא סגי בהא דבהעיר או במחנה ישראל ישנם ששים רבוא וא"כ ברור הוא שעד"ז הוא הכוונה בדברי התורת מנחם ולכן דברי הדברי שלום בזה צע"ג ולא זכיתי להבינם וכמו שנתבאר.

ב.

ח. והנה ראיתי לבעל הדברי שלום בקונטרס "עירוב לשכונתינו לשיטת אדה"ז" שכתב להוכיח עוד כשיטתו שאין צריכים ששים רבוא בהרחוב וסגי בששים רבוא בהעיר יעו"ש שכתב וז"ל ונתפרשה יותר הלכה זו בתוס' שם [בעירובין דף ו, א. בד"ה כיצד] "וקשה לר"ת דפרק הזורק [צח, א.]. אמר דעגלות הוו תחתיהן וביניהן רשות הרבים ותחתיהן לא היו ס' רבוא ואומר ר"י דמ"מ דרכן לצאת ולבוא באותו דרך".

ט. והיינו שאף שלא שייך שיעברו שם ששים רבוא תחתיהן וביניהן³ של העגלות מכל מקום כיון שיש "במחנה" ששים רבוא וכיון "דמ"מ דרכן לצאת ולבוא באותו דרך" נחשב גם מקום זה רה"ר גמורה רואים אנו מכל אלו שגם "עיר שמצויין בה ששים רבוא" נחשבים הרחובות שבה רה"ר גמורה ואין צריך שיעברו ששים רבוא בכל יום ברחוב עצמו עכ"ל.

י. והדברים תמוהין טובא וצע"ג דאיפוא מצא בתוס' זה שאין צריך ששים רבוא בהדרך עצמו אלא סגי בזה שבהמחנה ישראל יש ששים רבוא ומחנה ישראל מאן דכר שמיה הרי ר"י מתרץ שכיון שבדרך זה של העגלות כן עברו ששים רבוא על הדרך בכללותו לכן חל שם רשות הרבים גם על חלק זה דתחתיהן והיינו משום דסגי בהא שעל כללות הדרך עוברים ששים ואז חל על כל חלק מדרך זו שם רה"ר.

(3) וצ"ע מאי טעמא כתב "וביניהן" הרי בדברי ר"ת ז"ל מפורש שהוקשה לו "מתחתיהן" ולא הוקשה לו "מביניהן" [ועיין מש"כ בסימן יא].

ובעל הקונטרס הוסיף הך דביניהן וכנראה אזיל לשיטתו דלא שייך במציאות שיעברו ששים רבוא ביום אחד על רשות הרבים ביום אחד על רה"ר הרחב ט"ז אמה יעו"ש בדבריו לפנ"ז.

אבל אי משום הא הרי גם זה נסתר מדברי התוס' ז"ל דגם אם היו מקשין בין מתחתיהן ובין מביניהם עדיין יקשה מ"ט הוצרכו להקשות מהעגלות ומ"ט לא הקשו גם בלי העגלות דלא שייך ששים רבוא על דרך הרחב ט"ז אמה ובע"כ דמוכח מזה דשפיר שייך שיעברו ששים רבוא על דרך הרחב ט"ז אמה אלא שהקשו מהך דתחתיהן דשם לא היו ששים רבוא וע"ז תירץ הרי"י ז"ל דסגי בהא שהיו עוברים הששים רבוא על דרך זה בכללותה ודו"ק.

יא. ואדרבא אם יש לדייק מדברי התוס' ז"ל אלו יש ללמוד להיפך דשפיר צריך ששים רבוא בדרך זו עצמה ולא סגי בהא שבהעיר או במחנה ישנם ששים רבוא דא"כ הו"ל להתוס' ז"ל לתרץ בפשיטות דשפיר יש ששים רבוא בהמחנה ישראל ומה הוצרך הר"י ז"ל לומר דדרכן של הששים רבוא הי' לצאת ולבוא באותה דרך ולכן הדברים תמוהין לכאורה וצע"ג.

ג.

יב. והנה בדברי שלום שם כתב וז"ל: "וכן האריך להוכיח באגרות משה ח"א סימן קלט ומסיק "שהששים רבוא קאי על העיר" ומוכיח כן גם מגמרא נוספת [דהא בעירובין דף כב איתא ואפילו במעלות בית מרון הוא רה"ר ופירש"י שמהלכין בה בזה אחר זה ולא שנים יחד וא"כ אף אם ילכו בלא הפסק כל הכ"ד שעות של המעת לעת לא יעברו ששים רבוא ומכל מקום הוא רשות הרבים], עכ"ל.

יג. האומנם דיעויין בישועות מלכו באו"ח סימן כז שכתב לחדש דכשיש רחוב שאין בוקעין בו ששים רבוא אבל הוא מפולש בב' הצדדים לרשות הרבים שבוקעים בו ששים רבוא אז גם הרחוב שאין בו ששים רבוא נחשב לרה"ר כיון שמפולש לרה"ר שיש בו ששים רבוא.

יד. ובזה מתרץ הקושיא ממעלות בית מרון דשפיר י"ל דהוי רה"ר ואע"פ שבדרך הזה עצמה לא היו בוקעים ששים רבוא מ"מ הי' לה דין רה"ר כיון שהייתה מפולשת לרה"ר שכן בוקעין בו ששים רבוא ומיושב שפיר דאין ראי' מהך דמעלות בית מרון שאין צריכים ששים רבוא בוקעים בהרחוב עצמו וכמו שנתבאר⁴.

טו. [ויסוד זה מצאתי ג"כ בשו"ת בית אב תנינא בסימן ו' ענף ד שכתב שם בתוך דבריו וז"ל: "דהרי הא דבעינן לפירוש רש"י ס' רבוא בוקעין אינו חמיר תנאי זה מהא דבעינן מתנאי רשות הרבים שיהא רחבו ט"ז אמה וכו'.

יז. ומ"מ אמרינן במבואות המפולשין לאורכו של רה"ר דהוי כרה"ר ואע"ג דאין ברחבו דמבוי ט"ז אמה א"כ הכי נמי דלא בעי שיהי' שם ס' רבוא בוקעין מדרבנן [ואפשר דגם מדאורייתא] הוי כרה"ר בכהאי גוונא אע"ג דאין ברחבו דמבוי ט"ז אמה ואין ס' רבוא בוקעין שם וכל זה הוא היכא שהוא מפולש לאורכו של רשות הרבים גמור דאיכא שם רוחב ט"ז אמה וגם ס' רבוא בוקעין שם וכו', יעו"ש].

יח. ונתבאר בדברינו דשיטת אדה"ז והמחבר והראשונים ז"ל שהם מקור הדברים דצריך ששים רבוא בוקעין בהרחוב עצמו בכל יום ולא תקשה על זה מדברי התוס' ז"ל בעירובין דף ו', א. ומהך דמעלות בית מרון בעירובין דף כד וכמו שנתבאר בדברינו היסוד לכל זה. [המשך הדברים בסימן הבא בס"ד].

4 וראה בהערות דמשק אליעזר על התשובה א' של המשכנות יעקב בהערה ע"ג שם ובמש"כ במילואים שם בסימן ג' בפרק ג'.

סימן ד

בשיטת רש"י ז"ל דהששים רבוא צ"ל עוברים בהרחבות וכו'

מביא דברי הדברי שלום שמוכיח מדברי רש"י ז"ל דסגי בששים רבוא שנמצאים בהעיר / מוכיח מדברי רש"י ז"ל בעירובין דף ו, ב. דצריך שהששים רבוא יעברו על הרה"ר / מוכיח כן ג"כ מדברי התוס' ז"ל בעירובין ו, א. / מביא דברי רש"י ז"ל בעירובין מז, א. דמפורש דצריך שהששים רבוא יעברו בהרחוב

א.

א. הנה בדברינו בסימנים הקודמים כתבנו לפרש בדברי אדה"ז והראשונים ז"ל דכתבו שרה"ר צריך ששים רבוא עוברים בו בכל יום והיינו שיעברו בפועל ממש על הרחוב שנעשית רה"ר.

ב. אכן בדברי שלום מפרש לה בדברי אדה"ז ועד"ז בדברי רש"י ז"ל דלא בעינן שהששים רבוא יעברו בפועל ממש בהרחוב אלא סגי בזה שששים רבוא מצויין בהעיר ואע"פ שברחוב עוברים "רבים" בעלמא [ולא ששים רבוא].

ג. והנה בדברי שלום שם כתב להוכיח מלשון רש"י ז"ל ועד"ז מלשון אדה"ז שסגי בששים רבוא "בהעיר" אכן נראה שאין שום הוכחה אלא העיקר דצריך ששים רבוא עוברים על המקום שנעשה רה"ר וכמו שיתבאר לפנינו בס"ד.

ד. ונתחיל בדברי רש"י והוא דברי רש"י ז"ל בעירובין דף ו, א. כתב לגבי רשות הרבים וז"ל: "ועיר שמצויין בה ששים רבוא וכו'", יעו"ש ובע"ב שם בד"ה אבולי דמחוזא כתב רש"י ז"ל וז"ל: "שערי העיר מכוונים זה כנגד זה והיו בה ששים רבוא", עכ"ל ובדף נט, א. בד"ה עיר של יחיד ז"ל: "שלא היו נכנסים בה תמיד ס' רבוא של בני אדם ולא חשיבא רשות הרבים וכו'", יעו"ש ומשמע לכאורה מדברי רש"י ז"ל דסגי בהא שששים רבוא "מצויין" בהעיר ולא שצריך שהששים רבוא ילכו בהרשות הרבים.

ה. אכן לאידך גיסא הנה בעירובין דף ו, ב. כתב רש"י ז"ל בד"ה ירושלים וז"ל: "ויש בה דריסת" ששים רבוא וכו'", עיי"ש דמלשון זה "דריסת" וכו' משמע לכאורה שצריך שהששים רבוא יעברו וידרסו על הרשות הרבים ואם סגי בהא שמצויין בהעיר אע"פ שיושבים בכתיהם מ"ט נקט רש"י ז"ל הלשון "דריסת" ששים רבוא.

ו. והנה בדברי שלום שם נקט דהעיקר דסגי במצויין בהעיר ונדחק טובא לפרש הלשון "דריסת" ששים רבוא יעו"ש. אכן לכאורה הפשט הוא דודאי ס"ל לרש"י ז"ל דבעינן "דריסת" ששים רבוא בפועל ממש ומש"כ הל' "שמצויין" בה ששים רבוא הנה גם כאן הכוונה שמצויין בהעיר "דריסת" ששים רבוא ויגיד עליו ריעו מש"כ רש"י ז"ל בע"ב הלשון "דריסת" ששים רבוא.

ז. וכן יש ללמוד מדברי התוס' ז"ל בדף ו, א. בד"ה כיצד מערבין שכתבו וז"ל: "פירש הקונטרס רה"ר רחב ט"ז אמות וכו' "ומצויין" בה ששים רבוא וכן יש בהלכות גדולות דבעינן "דריסת" ס' רבוא וכו'", יעו"ש ולכאו' הרי רש"י ז"ל נקט "ומצויין" והבה"ג נקט דבעינן "דריסת" וכו'.

ח. ואם נאמר דהפשט במצויין היינו שמצויין בהעיר ולא צריך דריסת רגל ממש א"כ דברי רש"י ז"ל ודברי הבה"ג הם ב' שיטות חלוקות ואיך כתבו התוס' ז"ל "וכן" יש בבה"ג וכו' אלא הדבר ברור דבתוס' ז"ל הבינו דמש"כ רש"י ז"ל "מצויין" ג"כ הכוונה שהששים רבוא מצויין ודורסים בהרשות הרבים.

ט. ויסוד הדברים מבואר להדיא בדברי רש"י ז"ל עצמו והוא בעירובין דף מז, א. בד"ה שלוש חצירות שכתב שם רש"י ז"ל וז"ל: "לקמן כביצד מעברין [נט, א.]. וקאמר ר' יהודה עיר של רבים ונעשית של יחיד שנתמעטו אוכלוס' מעבור "ברחובותיה" ס' רבוא ולא דמיא השתא לדגלי מדבר וכו'", יעו"ש.

י. הרי מפורש בדברי רש"י ז"ל דהגדר של עיר של רבים שמצויין שם ששים רבוא הכוונה שיש ששים רבוא שעוברים "ברחובותיה" והיינו שהששים רבוא הם [לא "בבתיהם" אלא] שעוברים "בהרחובות" וגילה לנו רש"י ז"ל בלשונו הזהב הכוונה של "עיר" של ששים רבוא.

יא. ומזה נלמוד שכן הוא כוונת רש"י ז"ל ג"כ בשאר המקומות שכתב "מצויין" וכו' והיינו שמצויין ועוברים "ברחובות" של העיר והדברים מאירים ואין שום סתירה בדברי רש"י ז"ל וכמו שנתבאר.

ב.

יב. ועכשיו נבוא למה שהביא בדברי שלום שם מדברי אדה"ז להוכיח ולחזק שיטתו שסגי בששים רבוא שמצויין "בהעיר" ועיי"ש שכתב וז"ל: "וכן הוא לעיל סימן רמו ס"ד [בעיר שאין בה רה"ר אלא כרמלית] וכו'", עכ"ל.

יג. והדברים תמוהים טובא לפום ריהטא דאיך רואים כאן שהששים רבוא סגי במצויין "בהעיר" דדברי אדה"ז מבוארים בפשטות שאומר שהעיר כולה אין בה רשות הרבים והטעם ע"ז יכול להיות משום שאין ששים רבוא עוברים בהרחוב בכל יום [או שאין הרחוב רחב ט"ז אמה או דהוי מקורה וכו'] ואין כאן אפילו רמז שהששים רבוא היינו "מצויין" "בהעיר" ובעניויות לא ירדתי לעומק דעתו של הדברי שלום וצע"ג.

יד. ועיי"ש שכתב עוד וז"ל: "וכן הוא לקמן סימן שנה בקו"א סק"ג [מחמת שאין ששים רבוא בעיר], עכ"ל וגם בזה הנה לא זכיתי להבין מאי קאמר שהרי אדה"ז שם אינו מדבר כלל על העיר אם היא רה"ר ובא לומר שאם יש "בהעיר" ששים רבוא הי' אז הרחוב רשות הרבים. אלא מיירי לענין בקיעת ששים רבוא בהמים יעו"ש שכתב וז"ל: "ולא הקילו במים אלא משום

שהמקום גורם שאין גדיים ואדם בוקעים שם אבל כשבוקעים פשיטא דבקיעה מבטלת גוד אחית דאף אי הוה בעינן ששים רבוא לבטל גוד אחית הרי אין המניעה מחמת זה המקום אלא מחמת שאין ששים רבוא בעיר וכו", יעו"ש.

טו. והיינו שאדה"ז מבאר שאם החסרון שאין בוקעים הוא משום המקום עצמו אז הקילו משא"כ אם אין החסרון משום המקום עצמו אלא משום שאין כאן ששים רבוא בוקעין בו אז הבקיעה מבטלת הגוד אחית אפילו אין כאן ששים רבוא בוקעים שם ולזה נקט שאין שם ששים רבוא משום שאין ששים רבוא אנשים "בהעיר" ולכן אין כאן ששים רבוא בוקעין.

טז. משא"כ אם היו ששים רבוא אז הי' שייך שהששים רבוא יהיו בוקעים בהמים והוי "העיר" כאן רק היכי תימצי לומר שאין כאן ששים רבוא אנשים בוקעים ומה שייך להוכיח מכאן דלעשות רה"ר בהעיר סגי במצויין "בהעיר" ולא צריך שיבקעו ברחוב אתמהה ולכן גם כאן הדברים שגבו מבינתי וצע"ג.

ג.

יז. והנה עוד כתב שם וז"ל: "וכן נתפרש לקמן סימן שנו ס"ז [ואפ' בזמן הזה שיש אומרים שאין לנו רה"ר גמורה מפני שאין ששים רבוא בוקעים בה מ"מ מתחלפת היא בעיר גדולה שיש בה ששים רבוא] עכ"ל.

יח. והדבר פשוט דמש"כ אדה"ז הלשון עיר גדולה שיש בה ששים רבוא היינו שבוקעים "ברחובותיה" [וכמש"כ רש"י ז"ל כנ"ל] וסמך אדה"ז על מה שכתב בסימן שמה בסי"א שצריך שיהיו הששים רבוא עוברים בו בכל יום וגם בסעיף זה עצמו הרי כתב לפני זה ששים רבוא "בוקעים" בה וכו' ולא כתב "מצויין" בה אלא צריך להיות "בוקעין" דהיינו "הליכה" [ולא שנמצאים בה בבתיהם] וכמו שנתבאר.

יט. ועד"ז הוא במה שהביא בדברי שלום שם מסימן שצב ס"א שכתב אדה"ז הלשון לגבי עיר של רבים "ששים רבוא בוקעים בה בכל יום" וגם כאן אין הכוונה דסגי בששים רבוא "שמצויין" בהעיר שהרי כתב "בוקעים" דפירוש המילה הוא שהולכים בהעיר והיינו "ברחובותיה" וכמבואר בדברי רש"י ז"ל [והרי דברי אדה"ז שם מקורם דברי רש"י ז"ל [כמצויין בהגליון שם] יעו"ש].

כ. והדבר פשוט שאחר שאדה"ז כתב כבר היסוד בסימן שמה ס"א שצריך להיות ששים רבוא עוברים "בו" והיינו עוברים בהרחוב עצמו הנה שוב בכל מקום שאומר בסתמא "בוקעים" היינו שעוברים בהרחוב וכמו שנתבאר.

כא. ונתבאר בדברינו בשיטת רש"י ז"ל ואדה"ז דצריך שהששים רבוא יעברו "ברחובותיה" של העיר ולא סגי בזה שבהעיר "מצויין" ששים רבוא אלא צריך שכל הששים רבוא יעברו "ברחובותיה" וכמו שנתבאר בדברינו היסוד לכל זה.

סימן ה

עוד בדחיית ראיות ה'דברי שלום'

מביא דברי הדברי שלום שהוכיח משבת ק, ב. מהך דרקק של מים וכו' דסגי בששים רבוא שנמצאים בהעיקר / מבאר שאין משם שום ראי' / מביא עוד ראית הדברי שלום משבת ז, א. מהך דאצטבאות וכו' / מבאר שאין משם שום ראי' / מביא עוד ראית הדברי שלום מרה"ר דט"ז אמה על ט"ז אמה / דוחה הראי'

א.

א. הנה בדברינו בסימן ג' הבאנו דברי הדברי שלום דהששים רבוא אינם צריכים לעבור בהרחוב עצמו שנעשה רה"ר אלא סגי ברבים בעלמא שעוברים ברחוב אם רק יש ששים רבוא "בהעיר" והביא כמה ראיות לזה ובדברינו נתבאר שאין מכל זה ראי' והעיקר דשיטת המחבר ואדה"ז והראשונים ז"ל שהם מקור הדברים שצ"ל ששים רבוא עוברים "בו" [הרה"ר עצמון] וכמו שנתבאר יסוד הדברים.

ב. ועכשיו נבוא לשאר הראיות שהביא בדברי שלום להוכיח כדבריו ולפום ריהטא הדברים תמוהים טובא וכמו שיתבאר לפנינו בס"ד.

ג. דהנה יעו"ש שכתב עוד וז"ל: "ויתירה מזו תנן שבת ק, ב. [אם הי' רקק מים ורה"ר מהלכת בו הזורק לתוכו ד"א חייב] וכן נפסק לקמן סעיף ט"ז [רקק מים שברה"ר שאינו עמוק עשרה . . . אם רגילים הרבה להלך בו אע"פ שהוא הילוך שע"י הדחק. הרי הוא רה"ר כיון שהרבים בוקעים בו ועוברים עליו]" האומנם שייך במציאות שיבקעו בתוך הרקק "ששים רבוא" בכל יום, עכ"ל.

ד. ומי יתנגדי להבין ראי' זו וכי מי גילה לו רז זה שצריך שששים רבוא יעברו בתוך "הרקק" והרי בכל רה"ר הרחב ט"ז אמה סגי שכל הששים רבוא יעברו בכל השטח הרחב ט"ז אמה ולא צריך שבכל טפח וטפח יעברו ששים רבוא.

ה. וה"ה והוא הטעם כשיש רקק מים באמצע רה"ר סגי אם על כל רוחב הרה"ר עוברים ששים רבוא ומהם רבים על הרקק אבל מעולם לא שמענו חידוש דין זה שצריך שהששים רבוא יעברו על "הרקק" עצמו ולכן ראי' זו תמוה וצע"ג.

ב.

ו. והנה יעו"ש שכתב עוד וז"ל: "ומכ"ש שלא יועיל זאת ל"פלטיא" שהוא "שוק" שבאים אליו אנשים לקנות שנתבאר תוכנם לקמן סעיף כ"א [יושבים שם הסוחרים על אצטבאות . . . מקום

פנוי שבין העמודים הוא רה"ר כיון שרבים בוקעים שם ואע"פ שבין עמוד לעמוד אין שם רוחב ט"ז אמה ושליש].

ז. שבודאי אין הפירוש בזה שבתוך המקום הקטן הזה שבשוק [פחות מי"ג אמה ושליש] רצים "ששים רבוא" בכל יום בין האצטבאות ואין אפשרות לאנשים לבוא לקנות בו והרי אינו במציאות כלל שבין העמודים הללו שבתוך השוק שאין ביניהם אפי' י"ג אמה ושליש יעברו "ששים רבוא" בכל יום, עכ"ל⁵.

ח. וגם בזה תמה תמה אקרא אפוא מצא חידוש דין זה שצריך שהששים רבוא "כולם" יעברו בין העמודים במקום פחות מי"ג אמה ושליש והרי מיירי כאן שחוץ מקום זה של בין העמודים יש כאן באמצע רשות הרבים הרחב ט"ז אמה [ומב' הצדדים של הרחוב יושבים הסוחרים בין העמודים].

ט. וכמפורש להדיא בדברי אדה"ז בסעיף זה עצמו יעו"ש שכתב וז"ל: "אע"פ כן כיון שרבים בוקעים בהם הם טפלים לרה"ר הרחבה ט"ז אמה וכו'", יעו"ש ומקורו טהור בדברי התוס' ז"ל בשבת דף ז' ע"א בד"ה אבל בין העמודים שכתבו וז"ל: "כרה"ר דמי אע"פ שאין בין עמוד לעמוד ט"ז אמות הוי רה"ר כיון שבני רה"ר בוקעים בה וחוץ לבין העמודים רחב "ששה עשר אמה", עכ"ל.

י. הרי מפורש כדברי אדה"ז שחוץ המקום שבין העמודים [שאינו רחב ט"ז אמות] יש כאן רוחב ט"ז אמות בהרה"ר עצמו ושפיר יש כאן ששים רבוא שעוברים ברה"ר הרחב ט"ז אמות ורבים מהם [פחות מששים רבוא] נכנסים לבין העמודים לקנות⁶ ואע"פ שבין העמודים עצמו ליכא ששים רבוא אין בכך כלום דמ"מ המקום "טפל" לעיקר רה"ר שבאמצע וכמו שכתב אדה"ז להדיא ["טפלים" לרה"ר] ולכן דברי הדברי שלום גם בזה תמוהים וצע"ג.

ג.

יא. ויעו"ש בדברי שלום שכתב עוד וז"ל: "ויתירה מזו הובא לעיל [איזו הוא רה"ר רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה על ט"ז אמה] והיינו שגם ארכו אינו עולה על ט"ז אמה ואין זה במציאות שס' רבוא יעברו במשך יום במקום קטן כזה", עכ"ל.

(5) נמצא בקונטרס "עירוב לשכונתנו לשיטת אדה"ז" ונשמט במהדורה החדשה על שו"ע.
(6) ומה שתמה איך יבואו ששים רבוא לקנות במקום קטן כזה של בין העמודים יעו"ש הנה גם זה תמוה מאד וכי בכל הרחוב הזה של רה"ר "הפלטיא" יש רק סוחר אחד וכל הששים רבוא באים לקנות רק ממנו אתמהה והרי "המציאות" אינה כן אלא שבהפלטיא ישנם סוחרים רבים שנמצאים משני הצדדים בין העמודים והששים רבוא הנה חלק מהם נכנסים לסוחר אחד והאחרים נכנסים לשאר הסוחרים וכו' ושפיר עוברים במקום הזה ששים רבוא והארכתו בדברים פשוטים כיון שהדברי שלום תמה טובא כאילו אי"ז דבר שבמציאות כלל והאמת הוא דנהפוך הוא וכמבואר בדברינו שבפנים ודו"ק.

יב. והנה לכאורה יש לדחות ראי' זו בפשיטות שהרי אדה"ז מביא בתחילת הסעיף הק' דרה"ר הרחב ט"ז אמה על ט"ז אמה ומקור דהך על ט"ז אמה הוא מדברי עבודת הקודש של הרשב"א ז"ל [כמצויין בגליון השו"ע] והרי שיטת הרשב"א ז"ל הוא דלא צריכים ששים רבוא לעשות רה"ר [וכמבואר בשו"ת הרשב"א בסימן תקכ"ב ובסימן תשמ"ז] ולכן שפיר סגי בט"ז אמה על ט"ז אמה.

יג. אלא שבסוף הסעיף ממשיך אדה"ז: "דיש אומרים שצריך ששים רבוא עוברים בו", יעו"ש ושפיר י"ל דלפי היש אומרים אלו אה"נ דלא סגי ברה"ר אם הוא רק ט"ז אמות על ט"ז אמות אם נאמר דלא שייך במציאות שיעברו ששים רבוא ברשות הרבים כזה.

יד. האומנם דיעויין בטור [ובגליון שו"ע אדה"ז צויין שהטור הוא מקור דברי אדה"ז יעו"ש] בסימן שמו"ה שכתב וז"ל: "ורה"ר הוא רחובות ושווקים הרחבים י"ו אמה על י"ו אמה ומפולשים משער לשער וששים רבוא עוברים בו וכו'", יעו"ש הרי שהטור נקט בבת אחת הק' שרה"ר הרחב ט"ז על ט"ז והא דצריך ששים רבוא עוברים בו ומוכח דס"ל שאין בזה סתירה ושפיר יכול להיות ששים רבוא עוברים בו אע"פ שרחב ט"ז אמה על ט"ז אמה.

טו. ומה שהקשה הדברי שלום שזה דבר שאינו במציאות הנה זה קשה על רה"ר של ט"ז אמה גם לכשנאמר שהרה"ר צ"ל ארוך מאוד וכמו שהקשה שם לפנ"ז ואם ס"ל דכן שייך במציאות שיעברו ששים רבוא ברה"ר הרחב ט"ז אמה [וארוך מאוד] הנה לפ"ז לא ידעתי מאי קשיא ליה יותר ברה"ר הרחב ט"ז על ט"ז.

טז. והרי בפשטות רה"ר זה אע"פ שרק באמצעו יש ט"ז על ט"ז מ"מ הוא רה"ר ארוך מכל הצדדים שדרכם באים האנשים ועוברים על מקום זה שבאמצע הוא ט"ז על ט"ז אלא שחוץ מהט"ז על ט"ז אין הרחוב רחב רחב ט"ז אמה אלא פחות מזה וגם אם רחב ט"ז וחצי אין שם ט"ז אמה אבל גם על רחוב ארוך שיש בו ט"ז אמות ומחצה יכולים לעבור ולהגיע למקום הט"ז על ט"ז [ואין חילוק גדול בין ט"ז לט"ו ומחצה] ואין כאן תמיה יותר בט"ו ומחצה מט"ז אמה וכמו שנתבאר.

(7) ועי' בזה בשו"ת משכנות יעקב בסימן קכ [בד"ה ואיתי להזכיר קצת וכו'].

סימן ו

המשך סימן הקודם

מביא דברי הדברי שלום שמוכיח דסגי בששים רבוא שנמצאין בהעיר מעירובין כב, א. / דוחה הראי' / מביא עוד ראיית הדברי שלום מסימן שסג סעיף מב / דוחה הראי' / מביא דברי אדה"ז בסימן שמה סעיף יב / מביא דברי הבית אב תניינא בסי' ו' / מקשה בדברי אדה"ז

א.

א. והנה בדברי שלום שם כתב עוד וז"ל: "ויתירה מזו נתבאר לעיל סעיף ה' [ד' קורות הנעוצים ברה"ר לארבע זוויות וכל אחת עבי' אמה על אמה . . . אם אין ביניהם אלא י"ג אמות ושליש . . . סביב הביראות שברשות הרבים] שהוא דין פסי ביראות שבמשנה עירובין יז, ב. [עושיין פסין לביראות ארבעה דיומדין נראין כשמונה].

ב. ובמשנה עירובין כב, א. [אם הי' דרך רה"ר מפסקתן יסלקנה לצדדין וחכמים אומרים אין צריך] האומנם אפשר הדבר במציאות ש"דרך רשות הרבים" יעבור שם ויעברו בו ס' רבוא בכל יום בין הדיומדין לבין הבאר", עכ"ל.

ג. דהנה גם ראי' זו אינה ראי' דאיפוא מצא דהששים רבוא עוברין בהך מקום מצומצם בין הפסי ביראות והרי שפיר י"ל שיש כאן רה"ר גמור הרחב ועוברין ששים רבוא בב' הצדדין שחוץ להפסי ביראות וגם עוברים "חלק" מהם בין פסי ביראות ושפיר ס"ל לרבי יהודה דאם "רבים" מבטלין מחיצתא [היינו מחיצה של פסי הביראות] והוי הכל כרשות הרבים.

ד. ואע"פ שאין כאן בקיעת הששים רבוא בין הפסי ביראות לא אכפת לן בזה דכדי לבטל המחיצות לא צריך ששים רבוא וסגי בבקיעת רבים בעלמא⁸ ורק כדי לעשות רה"ר הוא צריך בקיעת ששים וכאן הרי יש בקיעת ששים רבוא בב' הצדדים של הפסי ביראות בצירוף הרבים שעוברים בין הפסי ביראות ואין מכאן שום ראי' שהששים רבוא עוברים בין הפסי ביראות עצמם וכמו שנתבאר.

8) והא דמבואר בשו"ע אדה"ז בסימן שסג בסמ"ב דהא דרבים מבטלי מחיצה הוא רק בבקיעת ששים רבוא להשיטה שצריך ששים רבוא לעשות רשות הרבים יעו"ש ומקורו מדברי המג"א בסימן שסג סק"מ יעו"ש הנה כל זה לדידן דס"ל כרבנן דמן התורה לא אתו רבים ומבטלי מחיצה כלל ורק מדברי סופרים הוא דאמרינן דאתו רבים ומבטלי מחיצה ובוזה הוא דאמרינן דרבנן גזרו רק בששים רבוא הבוקעים ואז דוקא מבטלי מחיצה. משא"כ בהמשנה דעירובין דמיירי בדברי רבי יהודה דס"ל דמן התורה אתו רבים ומבטלי מחיצה הנה לפ"ז אין צריך בקיעת ששים רבוא וסגי בבקיעת רבים וכמו שמתבאר להדיא בדברי אדה"ז בקו"א לסימן שנה סק"ג [בד"ה דגוד אחית לא דמי' וכו'] יעו"ש ודו"ק.

ב.

ה. והנה עוד הקשה בדברי שלום שם וז"ל: "ויתירה מזו נתבאר לקמן סימן שסג סמ"ב [מבוי ששוה מתוכו ונעשה מדרון בפתחתו לרשות הרבים . . גבוה י' טפחים מתלקט מתוך ד' אמות . . אם רבים בוקעים עליו אסור . . ולהאומרים שאין בקיעת הרבים חשובה לעשות רה"ר אלא אם כן הם ששים רבוא כמו שנתבאר בסימן שמה אף כאן אין בקיעת הרבים מבטל ממנו שם מחיצה [מדברי סופרים] אלא אם כן בוקעים בו ששים רבוא בכל יום] הרי מדובר כאן במבוי סתום שאינו מפולש שעולים אליו ששים רבוא בכל יום בשיפוע של י' טפחים מתוך ד' אמות היתכן מציאות כזאת?", עכ"ל.

ו. והנה גם ראי' זו אינה ראי' דבשלמא אם אדה"ז הי כותב "ואם" ששים רבוא בוקעים בו אסור דמשמע ששייך כאן מציאות כזו אבל כאן אין אדה"ז אומר ששייך מציאות זו אלא אומר דמצד הדין הנה רק אם ששים רבוא בוקעים בו אסור ולכן אם אין ששים רבוא בוקעים בו מותר וזה מה שנפק"מ להלכה דכל זמן שאין ששים רבוא בוקעים בו "מותר".

ז. ואה"נ אם א"א שיהיו ששים רבוא בוקעים בו א"כ לעולם יהי' "מותר" ולא כתב אדה"ז "שבפועל" יכול להיות המציאות שששים רבוא יבקעו כאן אלא כתב שרק אם יהי' דבר כזה יהי' אסור ואה"נ דשפיר י"ל דכיון שאין דבר כזה במציאות לכן לעולם מותר ופשוט.

ח. [וכל זה אי יהבנא ליה שלא שייך דבר זה במציאות אבל לכאורה שפיר יש לדון דשייך דבר זה במציאות שהרי לא כתב אדה"ז כמה רוחב פתח המבוי ואם רוחב הפתח הוא חמישים אמה ויתר מזה מה הפשטות שאי אפשר המציאות לעבור ברוחב זה ששים רבוא].

ג.

ט. ובשו"ע אדה"ז בסי' שסג סמ"ד ז"ל: "אבל מבוי המפולש משני ראשיו לנהר או לתל שאינו עשוי בידי אדם אינן מועילות להתירו בלא תיקון בשום אחד מראשיו לפי שאם היו ששים רבוא בוקעים במבוי זה היה רשות הרבים גמורה וכו'.

י. וא"כ אף אם אין רבים בוקעים במבוי אסור מדברי סופרים גזירה משום רבים בוקעים בו כמו שאסרו כל כרמלית שאין רבים בוקעים בה גזרה משום רה"ר שרבים בוקעים בה", עכ"ל.

יא. והנה בדברי אדה"ז אלו מפורש להדיא דמיירי מששים רבוא בוקעים "במבוי זה" ולא שייך "בשום אופן" לפרש דהכוונה דיש ששים רבוא בהעיר ולא יתעקש בזה אף אחד והנה אם נאמר דשייך דבר זה במציאות מה טוב אכן גם אם לא הי' שייך דבר זה במציאות אין כאן שום קושיא דאדה"ז לא אומר שדבר זה אפשרי המציאות "כאן" אלא אומר דכיון שאם הי' שייך מציאות כזאת הי' רה"ר [והרי מציאות דששים רבוא בוקעים שייך עכ"פ בעולם בשאר דוכתין] לכן גזרו חז"ל כאן אע"פ שלא בוקעים ששים רבוא.

יב. וכמו שגזרו בכל כרמלית אטו רה"ר והרי בכל כרמלית שגזרו נמצא כמה וכמה כרמלית דלא שייך כלל שיהי' שם מציאות דששים רבוא עוברים ואפ"ה גזרו משום דכיון דגזרו כבר על כרמלית אטו רה"ר באופן דשייך במציאות שיהיו רבים בוקעים בה שוב לא פליג רבנן וגזרו על כל כרמלית גם אם בהכרמלית לא שייך המציאות בפועל דאטו ששים רבוא בוקעים בה וה"ה והוא הטעם במבוי זה דלא פליג רבנן וגזרו עליו אטו רה"ר דששים רבוא⁹ וכמו שנתבאר.

ד.

יג. והנה בשו"ע אדה"ז בסימן שמה סי"ב ז"ל: "מבואות המפולשים לרה"ר מב' ראשיהם וארכן לאורך רה"ר אע"פ שאין ברחבן ט"ז אמה הרי הם רה"ר גמורה לפי שהן כרה"ר ארוכה שנתקצרה בקצתה כיון שארכן לאורך רה"ר וכו' ויש אומרים שאין רה"ר אא"כ רחבים י"ג אמה ושליש וכו'", יעו"ש.

יד. ומבואר בזה דלשיטה הראשונה הרי גם כשרוחב המבוי הוא פחות מ"ג אמה ושליש אפ"ה הוי רה"ר ומזה הי' לו להדברי שלום להוכיח לכאורה דאין צריך שהששים רבוא יעברו בהרחב עצמו דלא שייך במציאות לכאו' שיעברו ששים רבוא בכל יום במבוי שרחבו הוי פחות מ"ג ושליש והרי אדה"ז לא כתב שיעור בפחות מ"ג ושליש ומשמע דלשיטה הראשונה הנה גם קצר מאוד הוי רה"ר ויקשה לכאו' איך עוברים שם ששים רבוא בכל יום¹⁰.

טו. אכן באמת לק"מ והוא לפמש"כ בשו"ת בית אב בתנינא בסימן ו ענף ד זז"ל: "ומ"מ אמרינן במבואות המפולשין לאורכו של רה"ר דהוי כרה"ר ואע"ג דאין ברחבו דמבוי ט"ז אמה אם כן הכי נמי דלא בעי שיהי' שם ס' רבוא בוקעין וכו'", יעו"ש.

טז. והמבואר בזה דהמבוי המפולש לרה"ר ושני ראשיו נכנסין ברה"ר לארכו הנה כמו שאין צריך שיהי' בהמבוי רוחב ט"ז אמה הנה כמו כן אין צריך שיהיו ששים רבוא בוקעים במבוי זה אפ' להשיטה דלעשות רה"ר צריך ששים רבוא והיינו משום דכיון דמבוי זה טפל ומחובר להרה"ר לכן סגי בזה שברה"ר עצמו יש ששים רבוא ומיושב שפיר לפ"ז שלא תקשי איך שייך במציאות שיהיו ששים רבוא בוקעים במבוי הקצר הזה והיינו משום דכאן אין צריך ששים רבוא וסגי בהרשות הרבים שיש שם ששים רבוא וכמו שנתבאר.

9 והנה מש"כ בפנים לפרש שאף אם אין שייך במציאות שיעברו ששים רבוא מ"מ גזרו על הכרמלית וכו' הר"ז לתרץ גם לפי הדברי שלום דלא שייך במציאות וכו' אכן לפי האמת כבר כתבנו בפנים דהר"ז תלוי ברוחב פתח במבוי ואם רחב הרבה שפיר י"ל דיכולים ששים רבוא לעבור שם ואין צריך ["לדחוק"] לומר דהרי זה דבר שאינו במציאות אלא לשון אדה"ז יתפרש כפשוטו דשייך במציאות בפועל שיעברו שם ששים רבוא ודו"ק.

10 ואע"פ שכתב שם אדה"ז "וכבר נתבאר שעכשיו יש אומרים שאין לנו רה"ר בכל ענין", עכ"ל הרי הטעם משום שעכשיו אין לנו ששים רבוא וכו' משא"כ בזמן ומקום שיש ששים רבוא הרי אינם יכולים לעבור ביום אחד במקום צר כזה ודו"ק.

יז. האומנם דעדיין יקשה שהרי אדה"ז אמר "לפי שהן כרשות הרבים ארוכה שנתקצרה בקצתה וכו'" ומבואר שזה הרשות הרבים עצמו שנתקצר באמצע ברחבו לפחות מט"ז ואפ"ה רה"ר וכמבואר בתחילת הסעיף שם שכתב "מבואות הרחבים ט"ז אמה אפילו שמתקצרים בקצתן ואין בהם ט"ז אמה הרי הן רה"ר לפי שא"א לרה"ר להתלקט במלקט ורהיטני וכו' יעו"ש ובזה לכאורה יקשה דאם מתקצר באמצעו איך עוברים ששים רבוא ביום אחד [ויתבאר זה בסימנים הבאים בס"ד].

סימן ז

בדברי הדברי שלום שלא שייך במציאות שיעברו ששים רבוא בכל יום

מביא דברי הדברי שלום דהפשט דששים רבוא עוברים בו היינו שיש ששים רבוא מצויין בהעיר / הוכחת הדברי שלום שאי"ז "מציאותי" שיעברו ששים רבוא בהרשות הרבים ביום אחד / מבאר שע"פ תורה הדבר כן מציאותי / מקשה על החשבון של הדברי שלום

א.

א. והנה בדברי שלום על שו"ע אדה"ז בסימן שמה אות פו הביא מה שכתב המחבר ואדה"ז: "שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו רה"ר" והדברי שלום מפרש שאין צריך שבפועל ממש יעברו על הרה"ר ששים רבוא בכל יום [כמו שהוא פירוש המילות כפשוטו] אלא הכוונה "שבהעיר" יש ששים רבוא וכו' ואז הוא הרחוב רה"ר אע"פ שבפועל עוברים שם "רבים בעלמא" [ולא ששים רבוא].

ב. ועיי"ש שהרגיש שלכאו' הפשט הפשוט בדברי המחבר ואדה"ז אינו מתאים לפירושו יעו"ש שכתב וז"ל: "אלא שמלשון האמור כאן "שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו רה"ר" נראה לכאורה הפירוש שצריך שיעברו ס' רבוא בכל יום ברחוב הזה עצמו.

ג. וכן נראה לכאו' לקמן סימן שס"ג סעיף מ"ב [להאומרים שאין בקיעת הרבים חשובה לעשות רה"ר . . . אלא אם כן בוקעים בו ששים רבוא בכ"י] ומקורו בשו"ע כאן סעיף ז' [ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר].

ד. ודברים אלו א"א להולמם שהרי אין הדבר "במציאות" כלל שיעברו ששים רבוא ביום אחד ברה"ר שרחבו ט"ז אמה שהרי בכל המעת לעת יש רק 84 אלף שניות וכיון שהולכים ברה"ר רק ביום ולא בלילה וכו' הרי במשך י"ב שעות היום יש רק 42 אלף שניות.

ה. וכדי שיעברו ששים רבוא ברה"ר שרחבו ט"ז אמה א"א הדבר אא"כ יעברו כל שני' 15 איש והיינו ע"י שיצטופפו כולם יחד ב15 שורות [בתוך 16 אמה] וירוצו כל היום [באופן של מרתון] באופן שכל שני' יעברו 15 איש וזה הרי "לא מציאותי כלל" וכו', יעו"ש.

ב.

ו. והנה מה שתמה טובא שדבר זה "לא מציאותי כלל" יש להעיר טובא ע"ז וראשית כל הנה מש"כ שם הוא לכאו' "לא מציאותי" והוא דמש"כ דבכ"ד שעות יש 84 אלף שניות ובי"ב שעות החצי מזה דהיינו 42 אלף שניות הנה המציאות אינה כן אלא שבכ"ד שעות יש 86 אלף שניות

ועוד 400 שניות וממילא דבי"ב שעות יש 43 אלף שניות ועוד 200 שניות ולא ידעתי איך לא כתב כן.

ז. [והחשבון הוא פשוט שבכל דקה יש 60 שניות ובשעה יש 60 דקות והיינו 60 פעמים 60 שעולה 3600 שניות לשעה ולפ"ז בעשר שעות יש עשר פעמים 3600 שניות דהיינו 36 אלף שניות וכשנוסיף ב' שעות נתוסף ב' פעמים 3600 שניות דהיינו 7 אלף ועוד 200 ונמצא דבסך הכל בי"ב שעות יש 43 אלף ועוד 200 שניות ואולי נפל ט"ס בהדברי שלום שם ומצוה לתקן].

ח. וכמו כן יש להעיר במש"כ שצריך "שירוצו" כל היום באופן של מרתון וכו' וגם זה לא ידעתי מ"ט צריכים לרוץ והרי גם באופן של הליכה רגילה יכולים לעבור ששים רבוא בששה שעות "לערך" [ולא בי"ב] וכל זה בהליכה רגילה.

ט. משא"כ באופן של ריצה ממש [דהוי יותר מג' פעמים הזמן של הליכה "רגילה"] יכולים לעבור ששים רבוא בשתי שעות לערך" וכמו שהוא "המציאות" על פי "תורה" וכמו שיתבאר לפנינו בס"ד.

ג.

י. והוא דהרי שיטת רש"י ז"ל וסיעתו¹¹ דביה עסקינן, דשיעור הליכה באדם בינוני הוא דבי"ח דקות הולך מיל והנה מיל הוא 2000 אמה ובי"ח דקות יש אלף ועוד 80 שניות והיינו "לערך" ב' אמות בשני' אחת¹².

יא. ולפ"ז בכל שני' שעוברים ב' אמות הנה לפ"ז כשה 15 אנשים "ילכו" זה אחר זה הנה בכל שני' יעברו שלושים אנשים כי גברא באמה יתיב כמבואר בסוכה דף ז' ע"ב¹³ ונמצא דבכל חצי שני' עוברים 15 אנשים [אמה אחר אמה], ובשני' שלימה יעברו 30 אנשים וממילא דבשש שעות שיש 21 אלף שניות ועוד 600 שניות [החצי מ' 43 אלף ושני מאות שניות] יעברו ששים רבוא ועוד 48 אלף איש.

יב. [והחשבון פשוט כי בי"ב שעות שיש 43 אלף ושני מאות שניות הנה בכל שני' עוברים 30 אנשים, ולפ"ז הנה ב' 43 אלף ושני מאות שניות עוברים שלושים פעמים 43 אלף ושני מאות

11) ועיין בשו"ע אדה"ז בסימן תנט ס"י שהביא ב' השיטות אם השיעור דכדי הילוך מיל הוא י"ח דקות או כ"ד דקות ושיטת רש"י ז"ל היא דהשיעור הוא י"ח דקות [יעו"ש בהמ"מ על הגליון ס"ק מ"ג]. אכן שיטת הרמב"ם ז"ל היא דשיעור דכדי הילוך מיל הוא כ"ד דקות [יעו"ש בהמ"מ בסקמ"ו] ואדה"ז שם כתב דהעיקר כהשיטה שזה כ"ד דקות ולפ"ז משתנה קצת החשבון שכתבנו בפנים [לשיטת רש"י ז"ל] אבל הא מיהת דגם לשיטת הרמב"ם הנה אמה הולך אדם "בפחות" משני' דוק ותשכח.

12) וכתבתי "לערך" כי אם היו אלף שניות בי"ח דקות הי' בדיוק ב' אמות בשני' אחת [ב' אלפים אמה באלף שניות] ועכשיו שיש עוד 80 שניות הנה הליכת ב' אמות אינה בשני' אחת ממש אלא "קצת" פחות מב' אמות בשני' אחת אבל עכ"פ ודאי שלא צריך שני' אחת לאמה אחת ופשוט.

13) יעו"ש בדף ה, א מ"ד תלתא גברי בתרתי אמתא יתבי", יעו"ש.

וזה עולה לסך של ב' פעמים ששים רבוא ותשעים ושש אלף יותר מב' פעמים ששים רבוא ובחצי מזה דהיינו שש שעות עוברים ששים רבוא ועוד 48 אלפים ועכ"פ ששים רבוא עוברים בניחותא בשש שעות ובריצה ממש בשתי שעות לערך].

יג. ונמצאנו למדים מהמבואר דכדי לעבור ששים רבוא בהליכה רגילה הנה על פי תורה יכולים לעבור ששים רבוא לערך בשש שעות [ובאופן של ריצה בשתי שעות כנ"ל] ושפיר דברים אלו "אפשר להולמם" וכמו שנתבאר.

יד. והנה כל זה הארכנו כדי להסיר התמיה הגדולה של הדברי שלום שדבר זה אינו במציאות על פי "תורה" אכן לפי האמת אין צריך להגיע לכלל זה אלא דבלא"ה אין כאן קושיא וכמו שיתבאר בדברינו בסימן הבא בס"ד.

סימן ח

בגדר הרשות הרבים שהי' בדגלי מדבר

מביא דברי הדברי שלום שאי אפשר במציאות שיעברו ששים רבוא ברשות הרבים ביום אחד / מבאר דשפיר אפשר שיעברו ששים רבוא בהרשות הרבים ביום אחד / מוכיח יסוד הדברים מהרשות הרבים שהי' במדבר במחנה לוי

א.

א. הנה בשו"ע אדה"ז והמחבר בסימן שמ"ה כתבו בשיטת רש"י ז"ל וסייעתו שרשות הרבים נעשה רק כשיש ששים רבוא שעוברים בו בכל יום ומקורם מדברי הראשונים והגאונים ז"ל כידוע.

ב. והנה בדברינו בסימן הקודם הבאנו מה שהדברי שלום [על שו"ע אדה"ז] הרעיש העולם שא"א "במציאות" דבר כזה ששים רבוא יעברו ברה"ר ביום אחד ומזה הוכיח שאין צריך ששים רבוא שיעברו בפועל ממש בכל יום וכמו שהובאו הדברים בסימנים הקודמים האומנם דלפי האמת אין כאן שום קושיא והדברים שפיר שייכים "במציאות" וכמו שיתבאר לפנינו בס"ד יסוד הדברים.

ג. והוא דהנה בדברינו [בסימן ט וסימן י] כתבנו להקשות בהא דהמבואר בהגמרא דעגלות תחתיהן וביניהם רה"ר וכתבו התוס' ז"ל בעירובין ו' ע"א דבאותו דרך שנסעו העגלות היו ששים רבוא יוצאין ובאים יעו"ש.

ד. והקשינו ע"ז הא' דהרי צריך ששים רבוא עוברים "בכל יום" ולא סגי בפעם אחת והב' שעל אותו הדרך שבין מסע למסע לא מצינו שעברו ששים רבוא והג' דמ"ט נקט הר"י ז"ל הלשון דרכן לצאת "ולבוא" ולכאורה הול"ל "ללכת" או "לנסוע" וכיו"ב.

ה. וכתבנו לבאר בזה דדרך העגלות הי' רה"ר על הדרך מהמחנה לוי' מקום משה עד תחילת המזרח [עד"מ] דהיינו ששה מילין ושם הי' רה"ר כיון שכל ישראל באו "בכל יום" לשמוע תורת משה ולכן כתבו התוס' ז"ל דרכן הי' לצאת "ולבוא" וכמו שהארכנו שם ביסוד הדברים.

ב.

ו. האומנם דלכאור' עדיין יקשה דהרי על דרך זה מהמשכן עד סוף המחנה הי' רק ששה מילין כי המחנה הי' י"ב מיל וא"כ מחנה לוי' שהי' באמצע המחנה הי' משם ששה מילין לכל צד.

ז. ולכאור' הנה לפ"ז עברו על הדרך של הששה מילין מהמשכן עד סוף המחנה רק שלושים רבוא ולא ששים רבוא כי הדרך שהיתה מהמערב עד המזרח הי' אורכו י"ב מילין ששה מילין

מהמערב עד האמצע מקום המשכן ושה מילין מהמזרח עד המשכן וא"כ כל הששים רבוא שהלכו על דרך זה להגיע למשה רבינו ע"ה שהי' באמצע הנה שלשים רבוא הלכו על השש מילין ממערב להאמצע ושלשים רבוא הלכו מצד השני ממזרח עד האמצע ועדיין יקשה דלא מצינו שששים רבוא עברו על הדרך דשש מילין שנסעו העגלות וצ"ע.

ח. ובע"כ דמוכח מזה דכיון שעל הדרך של י"ב מילין ממערב עד מזרח עברו ששים רבוא לכן נחשב כל הי"ב מילין לרה"ר ואע"פ שאין כאן ששים רבוא שעברו על הי"ב מילין דמ"מ על דרך זה מראשו לסופו [שהי' "ישר"] עברו ששים רבוא ולכן השש מילין מהמשכן עד המזרח והשש מילין מהמשכן עד המערב חל על הכל שם רשות הרבים ואע"פ שעל כל ששה מילין לא עברו ששים רבוא מצטרפין "כל" העוברים על אורך דרך זה שהוא י"ב מילין ושפיר חל שם רה"ר על כל חלק וחלק מדרך זה.

ט. וביסוד הדברים מתורץ בפשיטות איך משכחת לה שיעברו ששים רבוא "בכל יום" על רה"ר והדבר הוא "במציאות" וכבר הי' לעולמים בהרה"ר דדגלי מדבר שעברו ששים רבוא בכל יום על הדרך של י"ב מילין וה"ה והוא הטעם בשאר רה"ר שבעולם דשפיר שייך שיעברו ששים רבוא בכ"י וע"ד הנ"ל שבדגלי מדבר וכמו שנתבאר¹⁴.

ג.

י. [וכבר העירו המפרשים¹⁵ מדברי רש"י ז"ל בעירוובין דף נט, ב. בד"ה אלא לארכה שכתב וז"ל: "דרך עיירות להיות פתחי פילושיהן לאורכם ורה"ר עוברת מפתח לפתח וחלוקה לאורכה הלכך אין בני עבר הלז רשאים לערב לבדן ובני עבר הלז לבדן משום דהני והני דרסי בהך רה"ר

14) והנה בדברינו נתבאר כל זה לגבי רה"ר שהוא ארוך וכו' משא"כ בהא דמבואר בהטור ז"ל בסימן שמה השיעור דששים רבוא גם לגבי רשות הרבים הרחב ט"ז אמה על ט"ז אמה הנה בזה נצטרך לומר כמו שנתבאר בדברינו בסימן ה ובסימן ז ודו"ק.

[והנה שוב ראיתי שבקונטרס העירוב בעיירות הגדולות בע' 24 שם כתב וז"ל: "ואף אם ימצא מי שיטען שלפי שיטה זו שייך הדבר שיהי' רה"ר עכ"פ כרחוב ארוך ורחב ביותר אשר בכל משך אורכו מפוצל הוא לרחובות הרבה [כמו נדל] ודרך כל אחד מהרחובות הרבים עוברים עשרות אלפים במשך כל יום ויום עד שמצטרפים כולם וששים רבוא שעוברים ביום אחד בכל משך ארכו ורחבו של הרחוב זה בעצמו וכו'. מ"מ לא יועיל ישוב זה כלום לפי מה שהובא לעיל משו"ע רבינו [סימן שמה סי"א] איזו היא רשות הרבים רחובות ושווקים הרחבים "ט"ז אמה על ט"ז אמה" וזה הרי אינו במציאות כלל, עכ"ל. הרי שהדברי שלום בעצמו נחת למש"כ בפנים אלא שדחה זה מדברי אדה"ז שכתב ט"ז אמה על ט"ז אמה וכבר נתבאר בדברינו בסימן ה' שאין מדברי אדה"ז אלו שום רא' כי אדה"ז כתב זה לפי שיטה הראשונה דלא צריך ששים רבוא אבל לפי השיטה שצריך ששים רבוא אה"נ דאם לא משכחת לה במציאות שיעברו ששים רבוא בט"ז אמה על ט"ז אמה א"כ אי"ז רה"ר [והרי דין זה דסגי ב"ט"ז אמה על ט"ז אמה] אינו מפורש בהגמרא אלא מקורו מדברי הרשב"א ז"ל [כמצויין בהמ"מ על הגליון שם] והרי הרשב"א ז"ל הוא מבעלי השיטה שאין צריך ששים רבוא וא"כ אין שום רא' כלל מדברי אדה"ז]. אלא דגם לדברי הטור ז"ל נתבאר בדברינו שם דשייך דבר זה "במציאות" יעו"ש ודו"ק.

15) ועי' במה שהאריך בזה בספר היקר מנחה עריבה בסימן ז באות כא ותמצא נחת.

ויוצאין ונכנסין דרך פתחיה לכאן ולכאן ורה"ר זו מחברתם שכולם מעורבין בה ואסרי אהדדי", עכ"ל.

יא. הרי להדיא שדרך העיירות בזמן הגמרא וכו' הי' שבכל העיר היה רה"ר אחד ארוך העובר כל העיר ממזרח למערב [עד"מ] ובב' צדדי רה"ר היו המבואות והחצירות וכל בני האנשים הגרים בעיר הזה היו צריכים להכנס להרה"ר כדי לקנות צרכיהם ולצאת מהעיר חוצה לה כדי לעבוד בהשדות וללכת מעיר זו לעיר אחרת.

יב. וא"כ לא נפלאה היא כלל שאם בעיר מצויין ששים רבוא הנה בכל יום יתכן שפיר שעוברים בהרשות הרבים לצרכיהם וכו' כנ"ל.

יג. ובזה יתבאר שפיר ויומתק דברי רש"י ז"ל שכתב לגבי עיר של רבים שמצויין בה ששים רבוא ובדברי שלום שם רצה לדייק מזה שאין צריך ששים רבוא יהיו עוברין בהרה"ר עצמו ובדברינו בסימן ד' סתרנו דברים אלו שהרי מפורש בדברי רש"י ז"ל להדיא בדף מ"ז ע"א שעיר של רבים היינו דששים רבוא עוברים "ברחובותיה" הרי מפורש בדברי רש"י ז"ל דלא סגי בששים רבוא מצויין בהעיר אלא צריך ששים עוברים ברחובותיה.

יד. אלא דצ"ב קצת לפ"ז מ"ט נקט רש"י ז"ל בשאר המקומות שמצויין שם ששים רבוא ולהנ"ל אתי שפיר משום דבדרך כלל כשיש ששים רבוא מצויין בהעיר ממילא יש ששים רבוא עוברים בהרה"ר כנ"ל ומובן שפיר דברי רש"י ז"ל].

טו. ונתבאר בדברינו דשפיר משכחת לה "במציאות" רה"ר שעוברים בו ששים רבוא בכל יום וכמו שנתבאר בדברינו היסוד לכל זה.

סימן ט

דרך רשות הרבים בדרך העגלות

מביא דברי אדה"ז דרה"ר הוא בששים רבוא עוברים בו בכל יום / מביא הסוגיא דשבת צט, א. דדרך העגלות הי' רשות הרבים / מקשה דהרי לא עברו על דרך זה ששים רבוא בכל יום / מקשה עד"ז גם להשיטה שאין צריך ששים רבוא / מביא דברי התוס' ז"ל בעירובין ו, א. / מקשה עוד בדברי התוס' ז"ל שבעירובין ז, א.

א.

א. הנה בשו"ע אדה"ז בסימן שמה סי"א כתב, וז"ל: "ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו רשות הרבים אלא כרמלית", עכ"ל. וכן הוא לשון המחבר בשו"ע שם [בס"ז] ומקורו טהור מדברי הראשונים ז"ל שכתבו להדיא כן וכבר כתב כן בבה"ג והוא מדברי הגאונים ז"ל שדבריהם דברי קבלה וכמו שהאריכו האחרונים ז"ל בזה והדברים ידועים.

ב. והנה ק"ל טובא בזה מהמבואר בשבת דף צח, א. ודף צט, א. "אמר רב משום רבי חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצדיהן רשות הרבים", יעו"ש ומבואר בזה דהעגלות שנתנו עליהם הקרשים לאחר שפירקו את המשכן ונסעו למקום חדש הנה בין העגלות ותחתיהן הי' רשות הרבים.

ג. והנה להך שיטה דרשות הרבים הוא רק אם ששים עוברים על הדרך של הרשות הרבים "בכל יום" לפ"ז יקשה טובא דהרי על דרך זה שנסעו העגלות גם לכשנאמר שעברו ששים רבוא [והיינו כל הדגלי מדבר] על דרך זה הרי סו"ס הי' זה "פעם אחת" כדי להגיע למקום החדש [ושוב נסעו משם למקום אחר].

ד. ומעתה לשיטה זו שצריך להיות ששים רבוא עוברים "בכל יום" א"כ תמה על עצמך איך הי' לדרך זו שעברו עלי' רק פעם "אחת" דין רשות הרבים וצע"ג.

ב.

ה. והנה בעצם יש להקשות עד"ז גם להשיטה שאין צריך ששים רבוא אלא סגי בבקיעת "רבים" בעלמא אבל הא מיהת דצריך בקיעת רבים "בכל יום" ומלבד שהסברא פשוטה דכמו להשיטה דצריך ששים רבוא היינו "בכל יום" הנה כמו כן להשיטה דסגי בבקיעת "רבים" צ"ל ג"כ "בכל יום" ומהיכי תיתי לחלק בענין זה בין הב' שיטות.

ו. [ואדרבה מסתבר יותר דלהשיטה דסגי בבקיעת "רבים" ודאי שזה "בכל יום" דאל"כ הרי חסר בעיקר שם רשות הרבים אם יום אחד אין כאן בקיעת רבים משא"כ לענין ששים רבוא הי'

מקום לומר דאולי סגי ביום אחד ושוב חל ע"ז שם רה"ר אם בשאר הימים עכ"פ בקעי בי' רבים ומיני' דאם לענין ששים רבוא הוא בכל יום כל שכן וק"ו לענין בקיעת רבים שצריך "בכל יום" ודו"ק].

ז. והרי דבר זה נלמד להדיא מדברי אדה"ז בסימן שצ"ב סעיף א' דאסברה לה יסוד הך שיטה שצריך ששים רבוא והוא דס"ל "שבפחות מששים רבוא אינה נקראת בקיעת "רבים", יעו"ש והיינו דכל המחלוקת בין ב' השיטות הוא דלכו"ע צריך בקיעת "רבים" אלא מה נקרא "רבים" לענין רשות הרבים דשיטה אחת ס"ל דרבים בעלמא נקרא "רבים" ושיטה שני' ס"ל דרבים [כדי לחדש שם רשות הרבים] הם ששים רבוא ובפחות מזה לא נקרא "רבים".

ח. ומעתה אם להשיטה שצריך ששים רבוא היינו "בכל יום" והיינו משום שצריך חלות שם "רבים" בכל יום א"כ ה"ה והוא הטעם להשיטה שסגי ברבים בעלמא שצריך בכל יום ואדרבה ק"ו הוא כנ"ל.

ט. ולפ"ז הרי יקשה טובא גם להשיטה דסגי ברבים בעלמא אבל הא מיהת דצריך בקיעת הרבים "בכל יום" ויקשה לפ"ז דהרי בדרך זה שנסעו בעגלות ממסע למסע הי' פעם אחת בלבד ואיך חל על הדרך שם רשות הרבים הרי אין כאן בקיעת רבים "בכל יום" וצע"ג.

ג.

י. והנה עוד ק"ל טובא דהנה יעויין בעירובין דף ו, א. בתוס' ז"ל בד"ה כיצד מערבין שכתבו וז"ל: "פירש הקונטרס רשות הרבים וכו' ומצויין בה ששים רבוא וכן יש בה"ג דבעינן דריסת ס' רבוא וקשה לר"ת דבשבת בפרק הזורק [צח, א.]. אמר דעגלות הוו תחתיהן וביניהן רשות הרבים ותחתיהן לא היו ס' רבוא ואומר ר"י דמ"מ דרכן הי' לצאת ולבא באותו דרך", עכ"ל.

יא. והמתבאר בדברי הר"י ז"ל דהדרך של העגלות הי' לו דין רשות הרבים כיון שעברו בדרך זה ששים רבוא [וגם ר"ת ז"ל מודה לעצם היסוד דבדרך זה היו ששים רבוא ולכן הוקשה לו רק על תחתיהן דהעגלות ודו"ק].

יב. ולכאורה יקשה טובא דאיפוא מצינו שעברו על דרך זה שנסעו העגלות שהי' רחב רק ט"ז אמה [כמבואר בשבת דף צט, א.]. ששים רבוא והרי בשעת המסעות לא עברו כל הששים רבוא בדרך הזה.

יג. ויעויין בירושלמי בפ"ה דעירובין ה"א [בדף לג, א. מדפי הירושלמי] דאיתא שם: "כיצד היו ישראל מהלכין במדבר רבי חמא בר חנינה ורבי הושע' חד אמר כתיבה [שהיא מרובעת כך היו נוסעים דגל יהודה במזרח וראובן בדרום ואפרים במערב ודן בצפון, קה"ע שם] וחרנה אמר כקורה [תחילה דגל יהודה ואחריו ראובן ואחריו אפרים ואחריו דן, קה"ע שם]", יעו"ש.

יד. והנה למ"ד כתיבה היו נוסעין ודאי שלא עברו כל הששים רבוא בהדרך של הט"ז אמה דעגלות אלא נסעו כל הדגלים כפי שחננו בהמחנה אלא גם למ"ד כקורה היינו שנסעו דגל אחר דגל [ולא נסעו כל הד' דגלים בב"א] ולא שכולם נדחקו להדרך דט"ז אמה שנסעו שם העגלות וא"כ יקשה טובא מה זה שכתבו התוס' ז"ל דבדרך "זה" ["באותו" דרך בלשון התוס' ז"ל] הלכו ששים רבוא וצע"ג.

טו. והנה יש להקשות עוד לכאו' בלשון התוס' ז"ל שכתבו דדרך הי' לצאת "ולבוא" באותו דרך ולכאורה אם הכוונה שהששים רבוא נסעו באותו דרך ממסע למסע א"כ מה הלשון "לצאת ולבוא" דמשמע שהיו יוצאין ונכנסים באותו דרך ולכאורה הו"ל להתוס' ז"ל לומר שהיו נוסעים באותו דרך [אם הכוונה להנסיעה ממסע למסע] וצ"ע.

סימן יו"ד

המשך הסימן הקודם

מביא הסוגיא בשבת צט, א. דדרך העגלות הי' רשות הרבים / מביא ג' קושיות בהא דדרך העגלות הי' רשות הרבים / מבאר דאין צריך שהששים רבוא יעברו כולם כל אורך הרשות הרבים / מבאר יסוד הדברים / מתרץ בדרך זה כל הג' קושיות

א.

א. והנראה לומר בזה הוא דהא אמרינן שהדרך של העגלות הי' רשות הרבים כיון שעברו שם ששים רבוא אין הכוונה על כל הדרך שבין המסע הקודם עד להמקום החדש דכל הדרך שבין המסע הקודם למקום החני' החדש אה"נ שלא עברו שם על דרך זה ששים רבוא לא בכל יום ולא אפי' פעם אחת כנ"ל.

ב. ומש"כ התוס' ז"ל שעל אותו דרך היו יוצאין ובאין ששים רבוא הכוונה בזה להדרך שבין מחנה לוי' שהי' שם המשכן עד סוף המחנה ודרך זה הנה ארכו הי' שש מילין כי הרי מחנה ישראל הי' י"ב מילין על י"ב מילין ונמצא שמן המשכן ולהלאה היו שש מילין לצד מזרח וכמו כן שש מילין לצד מערב [ועד"ז לצפון ולדרום].

ג. ודרך זה הי' לו דין רשות הרבים ואע"פ שעל דרך זה מן המשכן ולמזרח [עד"מ] היו רק ששה מילין ולכל היותר עברו שם רק חצי ממחנה ישראל דהיינו שלשים רבוא¹⁶ ואיך כתבו התוס' ז"ל שעברו שם ששים רבוא.

ד. הנה הביאור בזה דמחנה ישראל שהי' י"ב מילין אורך ורוחב וכל הששים רבוא היו באים בכל יום ללמוד תורה ממשה רבינו ע"ה¹⁷ הנה זה הי' ע"י שהי' דרך אחד [רחב ט"ז] שהי' אורכו י"ב מילין מתחילת המערב עד מזרח [עד"מ] ובאמצע הדרך אחרי שש מילין ממערב וכמו כן אחרי שש מילין ממזרח הי' המשכן ושם נמצא משה רבינו ע"ה [במחנה לוי'] ולשם היו באים כולם לשמוע וללמוד תורה ממשה רבינו ע"ה.

ה. ונמצא שבדרך זה שאורכו י"ב מילין הנה בהשש מילין שממערב עד משה רבינו ע"ה עברו שלשים רבוא [והיינו שכל השלושים רבוא שחנו בהשש מילין אלו [ממערב למזרח] ובי"ב המילין [מצפון לדרום] והיינו בשטח של שש מילין על י"ב מילין הנה כולם היו באים מאהליהם

16 הנה בדברינו כדי להקל על המעיין נתבאר כאילו נאמר שבחצי המחנה מהמשכן ולמזרח עברו חצי מהמחנה דהיינו שלשים רבוא וכל זה להקל על החשבון אבל לפי האמת הרי זה תלוי בגודל מספר הדגלים וכמפורש בפרשת במדבר ופשוט.

17 וכמו שנתבאר כל זה בדברינו בסימן יב.

עד דרך זה [שהיתה באמצע אחר שש מילין מצפון לדרום ושש מילין מדרום לצפון] והיו הולכים עלי' עד שמגיעים למקום משה רבינו ע"ה.

ו. וכמו כן היו עוברים על דרך זה שלשים רבוא בהחלק של השש מילין שממזרח למערב עד מקום המשכן ונמצא דסו"ס הלכו על דרך זה שהי' אורכו י"ב מילין [מתחילת המערב עד תחילת המזרח] כל הששים רבוא והיינו השלושים רבוא שהלכו מהמערב שש מילין עד המשכן והשלושים רבוא שהלכו מהמזרח שש מילין עד המשכן וכמו שנתבאר.

ב.

ז. וביסוד הדברים יתורץ כל מה שהקשינו למעלה והוא הא' מה שהקשינו שהרי צריך שיעברו ששים רבוא "בכל יום" ועל הדרך שבין מסע למסע עברו רק פעם אחת והב' דגם פעם אחת לא עברו הששים רבוא על דרך זה [אלא הלכו כתיבה או כקורה כנ"ל] והג' מה זה שכתב הר"י שבאותו הדרך דרכן הי' לצאת ולבוא ולכאורה הו"ל לומר שבאותו הדרך היו "נוסעים" הששים רבוא.

ח. ולהמבואר מתורץ כל זה והיינו דאה"נ שעל כל שטח הדרך שבין מסע למסע לא הי' דין של רשות הרבים משום שלא עברו שם ששים רבוא לא בכל יום ולא פעם אחת אלא רק על הדרך מן המשכן עד תחילת המזרח [שש מילין] לזה הי' דין רשות הרבים והטעם ע"ז משום שעל דרך זה עברו ששים רבוא [על כל הדרך ממערב למזרח הי"ב מילין] וששים רבוא אלו אה"נ שעברו "בכל יום" [כשבאו ללמוד תורה כנ"ל]¹⁸.

ט. ומיושב לפ"ז כמין חומר לשון התוס' ז"ל דדרכן הי' לצאת ולבוא באותו דרך והכוונה בזה מה שהן הולכין ובאין כל יום [הלוך וחזור] הששים רבוא ללמוד תורה ולכן חל על דרך זה שם רשות הרבים וכמו שנתבאר¹⁹.

י. האומנם די' להוסיף בזה דהנה בשבת דף מט, ב. מביא הגמרא הא דתניא: "אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן הם זרעו ואתם לא תזרעו הם קצרו ואתם לא תקצרו

18) ואע"פ שבעת שפירקו את המשכן כבר נסעו דגל מחנה יהודה כמבואר בפרשת בהעלותך י"ל דמ"מ כבר חל שם רשות הרבים על הדרך כיון שקודם נסיעתם באו כולם לשמוע תורה ממושה רבינו ע"ה ולכן נשאר דין רה"ר על אותו היום עכ"פ ודו"ק.

19) ועיין בראב"ה [ע' 447] שכתב בתוך דבריו וז"ל: "גם צריך שיהי' בלא מעלות ומורדות כדגלי מדבר וכו' וליכא למימר א"כ ניבעי מפולש מסוף העולם ועד סופו דאפילו דגלי מדבר הפילוש הי' רק במחנה דידהו בעגלות", עכ"ל ולכא"ו הכוונה בזה כמש"כ בפנים דדרך העגלות שהי' רה"ר הוא הדרך שעבר באמצע המחנה ממערב למזרח ובאמצעו הי' המשכן ומשם נסעו העגלות ועל דרך זה עברו ששים רבוא וכמש"כ בפנים ודו"ק. וברשב"א ז"ל בעבודת הקודש שער ג' ז"ל: "וכן המבואות המפולשין ופחיהן מכוננים זה כנגד זה ורחבין ט"ז אמה והעם עוברין ביניהן כדגלי מדבר והעגלות", עכ"ל. ובסמ"ג מ"ע א' מד"ס ז"ל: "ועגלות של לויים ברוחב ט"ז אמה היו הולכין כדאמר במסכת שבת בפרק הזורק [צט, א.] הלכך אין חשוב רה"ר בפחות מרוחב שש עשרה אמה ומפולש משער לשער ובוקעין בו ששים רבוא כמו בדגלי מדבר", עכ"ל ומכל זה יסוד למש"כ בפנים ודו"ק. ועיין בדברי מנחם על או"ח בח"ב בסופו בקונטרס תיקון עירובין במנהטן ע' כ' ובהערה 6 שם ואכ"מ.

הם העלו את הקרשים מקרקע [רשות הרבים, פרש"י ז"ל] לעגלה [רשות היחיד שגובהה י' ורחבה ד', פרש"י ז"ל] ואתם לא תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע ואתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים וכו", יעו"ש.

יא. ומבואר בסוגיא זו דמה שהעלו את הקרשים על העגלה הי' בזה גדר הכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד ומה שהורידו את הקרשים אח"כ מהעגלה על הקרקע הי' בזה מלאכת הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים.

יב. ולכאורה יקשה טובא דהרי הורדת הקרשים מהעגלה על הקרקע זה הי' אחר שהגיעו לחני' החדשה וחזינן שהקרקע שעלי' הקרשים הי' לה דין רשות הרבים ולכאורה יקשה טובא איך חל שם רשות הרבים על הקרקע הרי בשעה שהורידו הקרשים עדיין לא עברו כל הששים רבוא [כמבואר בפרשת בהעלותך ובפרש"י ז"ל שם] ואיך חל על הקרקע גדר רשות הרבים וצ"ע.

ג.

יג. אכן הביאור בזה והוא דהנה בהא דאמרינן דהרשות הרבים חל רק אם ששים רבוא עוברים בו בכל יום הרי אין כוונה שרק אם כבר עברו באותו יום הששים רבוא הוי רשות הרבים מכאן ולהבא אלא גם אם במשך היום יעברו שם ששים רבוא הוי כבר רשות הרבים גם קודם שעברו בפועל דמ"מ מקום זה הוא מקום שעוברים שם ששים רבוא במשך כל היום [וחייב משום הוצאה גם אם יוציא בהשכמת הבוקר לפני שעברו ששים רבוא].

יד. ולפי"ז שפיר י"ל דחל על הקרקע ששם עמדו להקים את המשכן בחני' החדשה שם רשות הרבים ואע"פ שעדיין לא עברו שם הששים רבוא דמ"מ אח"כ יעברו שם ששים רבוא לשמוע תורה וכיון שכן חל כבר שם רשות הרבים על מקום זה גם לפני שעברו בפועל הששים רבוא ומיושב שפיר הא דחל שם רשות הרבים על הקרקע שהורידו שם הקרשים וכמו שנתבאר.

טו. ונתבאר בדברינו דדרך העגלות הי' רשות הרבים משום שעברו שם ששים רבוא בכל יום לשמוע תורת משה והיינו על הדרך דשש מילין ממקום המשכן עד תחילת המזרח [עד"מ] וכמו שנתבאר בדברינו היסוד על זה.

סימן יא

בדברי ר"ת ז"ל שתחת העגלות לא היו ששים רבוא

מביא דברי התוס' ז"ל בעירובין ו, א. / מקשה מ"ט מקשה ז"ל רק מתחתיהן של העגלות ולא מביניהן / מביא דברי התוס' הרא"ש ז"ל בזה / מקשה עוד דמ"ט הקשו התוס' ז"ל רק להשיטה דצריך ששים רבוא ונשאר הקושיא

א.

א. הנה יעויין בתוס' ז"ל בעירובין דף ו', א. בד"ה כיצד מערבין שכתבו וז"ל: "פירש הקונטרס רשות הרבים וכו' ומצויין בה ששים רבוא וכן יש בה"ג דבעינן דריסת ס' רבוא וקשה לר"ת דבשבת בפרק הזורק [צח, א.] אמר דעגלות הוו תחתיהן וביניהן רשות הרבים ותחתיהן לא היו ששים רבוא וכו'", יעו"ש.

ב. והנה ק"ל ולא זכיתי להבין דמ"ט הקשה ר"ת ז"ל רק מתחתיהן דהעגלות שלא היו ס' רבוא ומ"ט לא הקשה עד"ז ג"כ מביניהן דהוי רשות הרבים אע"פ שלא היו עוברים ס' רבוא וכמו כן קשה גם על צידיהן דאמרינן דהוי רשות הרבים ולא היו עוברים שם ס' רבוא.

ג. והרי התוס' ז"ל הביאו "הוו תחתיהן" ו"ביניהן" והמשיכו להקשות [רק] "מתחתיהן" ומשמע דמביניהן וצידיהן לכאור' אין קושיא ותמוה דלכאור' הקושיא הוא גם על צידיהן ותחתיהן וצע"ג.

ד. ויעויין בתוס' הרא"ש ז"ל [בד"ה כיצד מערבין וכו'] שכתב וז"ל: "וקשה לר"ת דבמס' שבת פרק הזורק אמרינן עגלות תחתיהן וביניהן וצידיהן רשות הרבים ולא היו שם ס' רבוא וכו'", יעו"ש.

ה. ומבואר בדברי התוס' הרא"ש ז"ל דאה"נ קושיית ר"ת ז"ל היא גם מביניהן וצידיהן דבכל זה לא היו ס' רבוא אכן בדברי התוס' ז"ל כמו שהם לפנינו מבואר דהקושיא היא [רק] "מתחתיהן" ובזה יקשה דלכאור' דגם מביניהן וצידיהן קשה וצע"ג.

ב.

ו. והנה ק"ל עוד ולא זכיתי להבין דהרי כל המחלוקת בין ב' השיטות אם צריך ששים רבוא הוא דלכו"ע כדי להיות רשות הרבים צריך בקיעת "רבים" אלא דפליגי אם רבים בעלמא נקרא בקיעת רבים או דרק ששים רבוא נקרא "רבים" כדי לחדש שם רשות הרבים.

ז. וכמפורש בדברי אדה"ז בסימן שצב ס"א שכתב שם וז"ל: "ולדברי האומרים שכל רשות הרבים שאין ס' רבוא בוקעין בה בכל יום אינה רשות הרבים גמורה שבפחות מס' רבוא אינה נקראת בקיעת "רבים" וכו", יעו"ש.

ח. הרי להדיא דהשיעור דששים רבוא הוא דזה נקרא "רבים" לענין רשות הרבים ושיטה השניה ס"ל דגם ברבים "סתמא" סגי להיות רשות הרבים אבל הא מיהת דלכו"ע צריך היסוד דבקיעת "רבים" כדי לחדש שם רשות הרבים.

ט. אשר לפ"ז לא זכיתי להבין מ"ט הקשה ר"ת ז"ל מהך דתחתיהן של העגלות רק לשיטת רש"י ז"ל דצריך ששים רבוא ולכאו' זה יקשה גם אם לא נאמר כשיטת רש"י ז"ל אבל הא מיהת שצריך בקיעת "רבים" ותחת העגלות גם בקיעת רבים לא הי' ויקשה דאיך חל שם רשות הרבים על תחתיהן ומ"ט הקשה ר"ת ז"ל רק על שיטת רש"י ז"ל וצע"ג ואני תפילה כי יאיר ה' את עיני להבין דברי רבותינו הקדושים אכ"ר.

סימן יב

בפלוגתת הראשונים ז"ל אם צריך ששים רבוא ברה"ר

מביא פלוגתת הראשונים ז"ל אם צריך ששים רבוא ברשות הרבים / מביא דברי רש"י ז"ל צ"ע"ב דכל ישראל מצויין אצל משה / מבאר יסוד הדברים / מביא הסוגיא בעירובין דף נ"ד ע"ב "דכל" ישראל למדו תורה ממשה / מביא דיש ב' גירסאות בדברי הגמרא / מבאר דבזה תלוי הב' שיטות אם צריך ששים רבוא ברשות הרבים / מבאר דרש"י והרמב"ם ז"ל אזלי בזה לשיטתייהו

א.

א. שבת דף ו, א. "ת"ר ד' רשויות לשבת רשות היחיד ורשות הרבים וכו'" והנה ידוע פלוגתת הראשונים ז"ל לגבי רשות הרבים דשיטת רש"י ז"ל וסיעתו דצריך שיהיו ששים רבוא עוברים ברשות הרבים ושיטת הרמב"ם ז"ל וסיעתו דסגי בבקיעת רבים ואין צריך ששים רבוא בוקעים בו וכבר האריכו הפוסקים והאחרונים ז"ל בזה והדברים ידועים.

ב. והנה יתכן לומר בזה ובהקדים דהנה בשו"ע או"ח בסימן שמה ס"ז כתב בשיטת רש"י ז"ל דהששים רבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר וכן הוא בשו"ע אדה"ז בסימן שמה סי"א.

ג. והנה במשנה ברורה בסימן שמה עמד על דברי השו"ע שכתב הלשון ששים רבוא עוברים בו בכל יום וכתב ע"ז וז"ל: "חפשתי בכל הראשונים העומדים בשיטה זו ולא נזכר בדבריהם תנאי זה רק שיהיו מצויין שם ששים רבוא וכו'", יעו"ש.

ד. אכן כבר העירו האחרונים ז"ל שכן מפורש בדברי הרמב"ן ז"ל בשבת דף נז, א. וכ"כ הר"ן ז"ל על הרי"ף ז"ל וכן הוא ברבינו ירוחם וכן נמצא בהלכות גדולות ובספר העתים ועוד²⁰.

ה. האומנם דהדבר צ"ע וביאור דאיפוא מצינו בדגלי מדבר הך יסוד שהיו עוברים ששים רבוא בכל יום בהרשות הרבים ועי' באגרות משה בחלק או"ח בסימן קלט בענף ה שכבר תמה בזה יעו"ש שכתב וז"ל: "דהא הילפותא היא מדגלי מדבר שמסתבר שלא היו עוברים כל הששים רבוא בכל רחוב ורחוב אלא שהיו במחנה שהיתה י"ב מיל על י"ב מיל ששים רבוא וכו'.

ו. ואף שרש"י בשבת דף צו כתב על מה שאיתא שם ומחנה לוי' רשות הרבים הואי פירוש שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו נמי לא מסתבר שהיו בכל יום הס' רבוא אצל משה דלא בכל יום הקהלו את העם כי אם בעת הצורך ע"י חצוצרות ואם בכל יום היו שם כל העדה לא היו צריכים לחצוצרות וכו'", יעו"ש.

(20) עי' בזה בדברי מנחם או"ח ח"ב בקונטרס תיקון עירוב במנהטן סימן ט בע' נ יעו"ש

ב.

ז. והנראה בזה דהנה בהא דמבואר בהגמרא דמשה הי' במחנה לוי' והי' רשות הרבים מבואר במאירי ז"ל בריש שבת על המשנה [בד"ה והמשנה הראשונה וכו'] וז"ל: "ומשה הי' עומד במחנה לוי' והיא היתה רשות הרבים שכל בני ישראל היו באים שם לדון ולשאול וכו'", יעו"ש.

ח. והנה מש"כ לדון היינו כמבואר בפרשת יתרו [יח, יז] שבאו לדון ולשפוט וכמפורש בקרא "כי יהי' להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו וגו'" ומש"כ ולשאול היינו שבאו לשאול וללמוד תורה ממשה וכמפורש בקרא שם "כי יבא אלי העם לדרש אלקים" ובפרש"י ז"ל שם ז"ל: "כתרגומו למתבע אולפן לשאול תלמוד מפי הגבורה" וכמבואר בהמשך הקרא "והודעתי את חוקי האלקים ואת תורתיו" ובתרגום: "ומהודענא להון ית קימא דה' וית אוריתיה".

ט. ובחידושי הר"י מלוניל על שבת על המשנה דף ב, א. [בד"ה שתיים שהן ארבע] כתב וז"ל: "אמר להם משה לא תפיקו מרשות היחיד דהיינו מחנה ישראל וכו' שכל ישראל היו באים שם לפני משה לדין לפניו ולשאול איסור והיתר וכו'", עכ"ל.

י. והנה בעירובין דף נד, ב. "ת"ר כיצד סדר משנה משה למד מפי הגבורה נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו וכו' נכנסו בניו ושנה להן וכו' נכנסו זקנים ושנה להן וכו' נכנסו כל העם ושנה להן משה פירקן וכו'".

יא. והמבואר בזה דכל העם באו ללמד תורה אצל משה אשר לפ"ז יתבאר לנכון יסוד ומקור דברי הראשונים ז"ל שכתבו הלשון דרשות הרבים הוא שעוברים שם ששים רבוא בכל יום ולכאור' איפוא המקור לזה ואיפוא מצינו דבר זה במשכן.

יב. אכן הביאור בזה דהני ראשונים ז"ל מפרשים הך דיתביב משה במחנה לוי' וכו' דהיינו מה שבאו כל הששים רבוא ישראל כל יום לפני משה ללמוד תורה והרי לא הי' להם דאגת הפרנסה אלא כל עסקם הי' ללמוד תורה²¹ [ולכן נקראו דור המדבר דור דעה כידוע].

יג. ומבואר שפיר דבהמדבר היו ששים רבוא עוברים בהרשות הרבים כשהיו באים ללמוד תורה מפי משה ובפי' הר"י מלוניל בריש שבועות ד"ה יציאות שבת ז"ל: "ומחנה לוי' רשות הרבים הוא ששם מתקבצים ששים רבוא מישראל", יעו"ש.

21) ומזה יש להעיר לכאורה בהא דהתוס' ז"ל בעירובין דף ו ע"א בד"ה כיצד הביאו מה שהקשה ר"ת ז"ל על דברי רש"י ז"ל שבעינן ששים רבוא דומיא לדגלי מדבר והקשה ר"ת ז"ל דהרי בדגלי מדבר היו טף ונשים לאין מספר יעו"ש.

ולכאורה לפמש"כ בפנים י"ל דרק האנשים הגדולים היו באים ללמוד תורה לפני משה בכל יום משא"כ הנשים שפטורות ממ"ע דת"ת וכן הקטנים [וראה שו"ע אדה"ז הל' ת"ת פ"א ה"א וש"נ] ולכן לא היו באים לפני משה [וגם כל כבודה בת מלך פנימה] ור"ת ז"ל שהקשה כן י"ל דס"ל דגם נשים היו באות ללמוד הלכות הנצרכות להן זאת ועוד שהרי בששים רבוא נמנה רק מבין עשרים ומעלה והרי גם לפני עשרים היו מחוייבים במצות ת"ת ועדיין יקשה דמ"ט לא נמנו גם אלו דלפני עשרים ועדיין צ"ע. ודו"ק

יד. וברשימות הרבי חוברת כט (ע' ע"ה ואילך) יעו"ש דמפרש לה הא דכתב רש"י ז"ל שהיו הכל מצויין אצל משה דהכוונה לששים רבוא ורש"י ז"ל אזיל בזה לשיטתו דרשות הרבים צריך ששים רבוא עוברין בו יעו"ש והן הן הדברים.

ג.

טו. והנה בעירובין דף נד, ב. "ת"ר כיצד סדר משנה משה למד מפי הגבורה וכו' נסתלקו זקנים נכנסו כל העם ושנה להם משה פירקן וכו'", יעו"ש ועי' בדברי מנחם בח"ב בקונטרס תיקון העירוב במנהטן בסימן ט [ע' מז] שישנה גירסא "נכנסו העם" וכו' ומדברי הרמב"ם ז"ל בהקדמה לפירוש המשנה מתבאר דלא גרס "כל" העם אלא נכנסו "העם" וכו' יעו"ש.

טז. והמבואר מזה די"ל דהני ב' שיטות אם בדגלי מדבר היו ששים רבוא באים אצל משה הר"ז תלוי לכאו' אם "כל" העם באו לקבל תורה ממשה או דלא כל הששים רבוא באו ללמוד איש לאחיו וכמש"כ הרמב"ם ז"ל בהקדמה לפירוש המשנה שם.

יז. ומבואר לפ"ז דהרמב"ם ז"ל דס"ל דאין צריך שיהיו ששים רבוא להיות רה"ר אזיל לשיטתו דלא כל הששים רבוא היו באים ללמוד תורה ממשה משא"כ רש"י ז"ל וסיעתו דס"ל דצריך ששים רבוא ס"ל דכל הששים רבוא היו באים לשמוע תורה ממשה ולכן רה"ר הוא רק כשיש ששים רבוא וכמו שמתבאר בדברי הדברי מנחם וכמו שנתבאר²².

יח. ונתבאר בדברינו בהא דפליגי הראשונים ז"ל אם רה"ר צריך ששים רבוא עוברים בו הר"ז תלוי²³ אם בדגלי מדבר היו כל הששים רבוא באים כולם ללמוד ממשה או רק חלק מהששים רבוא וכמו שנתבאר בדברינו היסוד לכל זה.

22) ועי' בפירוש רש"י ז"ל על התורה בפרשת כי תשא [לד, לבשהביא לשון הסוגיא בעירובין [ג"ד, ב.]. "נכנסו כל" העם וכו'" ומבואר שפיר דרש"י ז"ל אזיל בזה לשיטתו בהא דצריך ששים רבוא ברה"ר וכמש"כ בפנים.
23) הנה בעצם היה מקום לומר שגם לפי הגירסא שנכנסו "כל" ישראל וכו' מ"מ ס"ל לשיטה אחת שאין צריך ששים רבוא כי לא נתקבלה ההלכה שצריך תנאי זה דששים ריבוא כדי שיהיה רה"ר
אכן בדברינו בפנים נתבאר עדיפא מזה דהרמב"ם ז"ל דס"ל שאין צריך ששים רבוא הוא משום דלא היו "כל" הששים רבוא באים אצל משה משא"כ לשיטת רש"י ז"ל בהכרח לומר שכל הששים רבוא היו באים אצל משה. ודו"ק.

סימן יג

בדברי אדה"ז דירא שמים יחמיר לעצמו כהשיטה שא"צ ששים רבוא

מביא דברי אדה"ז בסימן שמה סי"ב / מקשה בזה כמה קושיות / מתרץ דדברי אדה"ז ודברי הט"ז הם ב' דברים נפרדים / מתרץ בדרך זה כל הקושיות

א.

א. בשו"ע אדה"ז סימן שמה: "ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו כל יום כדגלי מדבר אינו רשות הרבים אלא כרמלית ועל פי דבריהם נתפשט המנהג במדינות אלו להקל ולומר שאין לנו עכשיו רשות הרבים גמורה ואין למחות בידם שיש להם על מי שיסמכו (וכל ירא שמים יחמיר לעצמו)", עכ"ל.

ב. והנה יעויין בט"ז בסימן שמה בסק"ו שכתב, וז"ל: וע"כ המחמיר יחמיר לעצמו ואין בידו למחות למה שנוהגין עכשיו כאותן הרבים שמקילין כן נראה לי", עכ"ל.

ג. והנה בהקונטרס בשיטת אדה"ז אם צריך ששים רבוא לרשות הרבים²⁴ בסימן ד באות ה כתבתי בפשיטות²⁵ שמקור דברי אדה"ז שירא שמים יש לו להחמיר וכו' הוא מדברי הט"ז הנ"ל וכמו שצויין בהמראי מקומות בגליון השו"ע.

ד. אכן שוב ראיתי שאין הדברים נכונים כי המראי מקום לדברי הט"ז הוא על מש"כ הט"ז שנתפשט המנהג להקל לומר שאין לנו עכשיו רשות הרבים וע"ז צויין (באות פד שם) לדברי הט"ז משא"כ מה שממשיך אח"כ בסוף הסעיף שירא שמים יחמיר לעצמו ע"ז לא צויין לדברי הט"ז כמקור לדבר זה.

ה. אלא כתב בהגליון שם (באות פו) שכן דעת גדולי הראשונים וטעמים ונימוקים עמם שלא נזכר ששים רבוא בגמרא עכ"ל ולא הזכיר שכן כתב הט"ז ומשמע דהמקור לדברים אלו אינם מדברי הט"ז אלא דברי אדה"ז עצמו.

ו. האומנם דהא גופא טעמא בעי דמ"ט לא ציין אדה"ז שדבר זה שיש להחמיר וכו' מקורו בדברי הט"ז וכמו שצויין לפני זה לדברי הט"ז לגבי זה שנתפשט המנהג להקל וכו' וצ"ע.

24) י"ל בקובץ הערות "צרפת - פרצת" גיליון ס' - י"ל לכבוד יום הבהיר יו"ד שבט תשפ"ב.
25) ולכן השמטתי קטע זה בקונטרס זה במה"ת ונשאר רק בהמד"ק.

ב.

ז. והנה לכאור' קשה עוד בדברי אדה"ז והוא לפמש"כ בשארית יהודה (לאחי אדה"ז) לסימן שסג וז"ל: "שמעתי מפי קדשו פעמים רבות שכל ספק שבשו"ע העמיד בחצאי עיגול ודעתו הי' לחזור ולשנות פרק זה ולראות אם צדקו דבריו", עכ"ל ("והיינו שכל המחודשים שלו שלא קדמוהו בעלי השו"ע הסגיר בחצאי עיגול", לשון שער הכולל בפ"א ס"ב).

ח. אשר לפי"ז צ"ע וביאור מה הטעם שהכניס אדה"ז דבר זה דכל ירא שמים יחמיר לעצמו בחצאי עיגול ומה המקום להספק בזה ולכאור' הדברים מפורשים בדברי הט"ז ואי"ז דבר "שלא קדמוהו בעלי השו"ע וצ"ע"²⁶.

ט. והנה בקו"א בסימן רנב בסק"ב כתב אדה"ז בתוך הדברים וז"ל: "ואף מי שירצה להחמיר ברשות הרבים שלנו כהאומרים שיש לו דין רשות הרבים וכו'", יעו"ש.

י. ויעויין בקונטרס השולחן להגרא"ח נאה בס"ק סט שהקשה דמ"ט כתב אדה"ז הלשון ואף מי "שירצה" להחמיר ולא כתב הלשון ואף "שיש" לירא שמים להחמיר וכמ"ש אדה"ז בסימן שמה בסי"א יעו"ש מש"כ בזה.

יא. ויתכן לומר בזה בד"א והוא דכל קושיות הנ"ל הנה חדא מתורצת בחברתה והוא דדברי הט"ז ודברי אדה"ז הם ב' דברים נפרדים והוא דהט"ז לא כתב שירא שמים "צריך" להחמיר אלא כתב שהמחמיר יחמיר לעצמו והיינו שמי "שרוצה" להחמיר "יכול" להחמיר לעצמו אבל לא למחות ביד אחרים.

יב. ועיקר החידוש שבדברי הט"ז שאע"פ שרוצה להחמיר אין לו רשות להחמיר "ולמחות" ביד "אחרים" אלא "הרשות" בידו להחמיר לעצמו בלבד וכמפורש בדברי הט"ז יחמיר "לעצמו" ואין בידו "למחות" ("באחרים") וכו'.

יג. אכן אדה"ז שכתב וכל ירא שמים "יחמיר" לעצמו הרי זה "חידוש דין" נוסף על דברי הט"ז והוא שירא שמים "צריך" להחמיר לעצמו והחידוש הוא לא שאין לו למחות "באחרים" כדברי הט"ז אלא "שצריך" להחמיר לעצמו ולא רק אם "ירצה" אלא "צריך" להחמיר לעצמו.

יד. ואם כנים הדברים יתורץ שפיר מה שלא ציין לדברי הט"ז כמקור לדברים אלו שהרי חידוש זה "שצריך" להחמיר וכו' לא נמצא כלל בדברי הט"ז אלא הרי זה חידוש דין של אדה"ז (ולכן ציין ע"ז הטעם משום שכן דעת גדולי הראשונים וטעמם ונימוקם עמם וכו').

26) ועי' בדברי הגר"ח נאה בקונטרס השולחן בעמ' י' ובהערה ח' שם.

ג.

טו. ויבואר בדרך זה הא דאדה"ז הכניס דבר זה בחצאי עיגול והיינו משום שהוא חידוש דין שלא נזכר עדיין בדברי בעלי השו"ע והמג"א ס"ל בפשיטות שאין לנו רה"ר בזמן הזה ולא הזכיר שיש להחמיר בזה וכמו שהבאנו שיטת המג"א בזה בהקונטרס וגם הט"ז לא כתב שירא שמים "צריך" להחמיר אלא זה חידוש דין של אדה"ז ולכן הכניס זה בחצאי עיגול²⁷ וכמו שנתבאר.

טז. וביסוד הדברים יתכן לתרץ ג"כ הא דבסימן רנב בהקו"א כתב אדה"ז הלשון ואף מי "שירצה" להחמיר ולא כתב ואף שירא שמים "צריך" להחמיר וכו' וכמו שהקשה הגרא"ח נאה כנ"ל.

יז. ולהמבואר נראה דאדה"ז נקט שם הלשון מי "שירצה" משום דזה פשוט וכמו שכתב הט"ז כנ"ל משא"כ זה "שצריך" להחמיר שאי"ז פשוט והרי"ז חידוש דין של אדה"ז (שהכניסו בחצאי עיגול) ולכן לא הביא זה בהקו"א שם ומיושב שפיר קושיית הגרא"ח נאה ואינו כאן סתירה בדברי אדה"ז וכמו שנתבאר.

יח. והנה בהקונטרס הבאנו דברי הרבי שכתב כמ"פ בפשיטות דאדה"ז פסק כהשיטה שצריך ששים רבוא להיות רשות הרבים וציין לזה דברי אדה"ז בסימן שמה סי"א וכתבנו לבאר איך מוכח מדברי אדה"ז אלו שפוסק כהשיטה שצריך ששים רבוא והארכנו בזה ביסוד הדברים.

יט. ולהמבואר בדברינו בסימן זה הרי עוד מוכח להדיא שאדה"ז פוסק כהשיטה שצריך ששים רבוא ולא כהשיטה שאין צריך ששים רבוא דאם הי' ס"ל לאדה"ז דהלכה כהשיטה שאין צריך ששים רבוא א"כ תמה על עצמך מ"ט הכניס דין זה שירא שמים "צריך" להחמיר בחצאי עיגול הרי הדבר ברור "דצריך" להחמיר כיון שהלכה כהשיטה שאין צריך ששים רבוא אלא ודאי דאין אדה"ז פוסק כשיטה זו אלא שס"ל לדינא דמ"מ "צריך" להחמיר ולכן הכניסו בחצאי עיגול וכמו שנתבאר.

כ. ונתבאר בדברינו שמש"כ אדה"ז שירא שמים "צריך" להחמיר כהשיטה שאין צריך ששים רבוא הרי"ז חידוש דין של אדה"ז נוסף על מש"כ הט"ז (ולכן הכניסו בחצאי עיגול) וכמו שנתבאר בדברינו היסוד לכל זה.

(27) ועיי' בדברינו בהקונטרס בסימן יא באות יג, ושם בהערה ויש להעיר בזה מדברינו בסימן זה, ודו"ק.